

**AVRUPA BİRLİĞİ İLERLEME RAPORLARINDA 2009-2022 YILLARI
ARASINDA GÖÇ OLGUSUNUN İNSANİ GÜVENLİK AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

EMRAH DEMİRCAN

ARALIK 2022

**AVRUPA BİRLİĞİ İLERLEME RAPORLARINDA 2009-2022 YILLARI
ARASINDA GÖÇ OLGUSUNUN İNSANİ GÜVENLİK AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

EMRAH DEMİRCAN

**KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER DALINDA
YÜKSEK LİSANS DERECEŚİ İÇİN GEREKLİ ÇALIŞMALAR YERİNE
GETİRİLMİŞTİR**

ARALIK 2022

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Öğrencinin Adı Soyadı:	EMRAH DEMİRCAN
Tezin Adı:	AVRUPA BİRLİĞİ İLERLEME RAPORLARINDA 2009-2022 YILLARI ARASINDA GÖÇ OLGUSUNUN İNSANİ GÜVENLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
Tez Savunma Tarihi:	19.12.2022

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet ÖNCÜ
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı:	Doç Dr. Gizem ÇAKMAK	
2. Üye :	Prof. Dr. Esra HATİPOĞLU	
3. Üye :	Dr. Sevcan KURNAZ	

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.

Ad, Soyad : Emrah DEMİRCAN

İmza :

TEŐEKKÜR

Tez süresi boyunca boyunca bilgi ve tecrübeleriyle bana destek olan, dersler ve tez dışında kendisinden çok Őey öğrendiğim, tez danışmanım Doç. Dr. Gizem Alioğlu Çakmak'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Benden yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Esra Hatipoğlu'na, Dr. Sevcan Kurnaz'a, tez yazdığım süreçte kendisinden çok yardım gördüğüm kardeşim Seda Demircan'a, sınıf arkadaşım Adnan Ağaç'a, aileme ve çocuklarıma teşekkürlerimi sunarım.

Emrah Demircan

İstanbul 2023

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİ İLERLEME RAPORLARINDA 2009 – 2022 YILLARI ARASINDA GÖÇ OLGUSUNUN İNSANİ GÜVENLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Emrah Demircan

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Gizem Alioğlu Çakmak

Ocak 2023, 88 sayfa

Bu çalışma 2009 – 2022 yılları arasında yayınlanan AB ilerleme raporlarının göç olgusuna olan yaklaşımını insani güvenlik perspektifi üzerinden incelemektedir. 2009 – 2022 yılları arasındaki dönemlerde ilerleme raporlarında yer alan söylem ve içerik insani güvenlik, çıkar odaklılık, devlet güvenliği bağlamında içerik analizine tabi tutulmuştur.

İnsan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı olarak belirlenen AB değerlerini ön plana alan, ulusüstü bir kurumun, Avrupa topraklarına göç hareketlerinin başladığı ve yükseldiği dönemde nasıl bir tutum sergilediğini göstermesi bakımından bu çalışma önemli bir yere sahiptir. İlerleme raporları üzerinde yapılan içerik analiziyle, AB'nin rapora yansıttığı yazılı bilgilerin temel içeriği, içeriklerin verdiği mesaj ve hangi konulara vurgu yapıldığı gibi detaylar, AB'nin savunduğu değerlerle uygulanan eylemler arasındaki uyum veya uyumsuzluğu göstermesi açısından çok önemli detaylar içermektedir.

'2009-2022 yılları arasında göç hareketlerinin yükseldiği dönemlerde AB ilerleme raporlarındaki söylem ve içeriğin ana mesajı, AB çıkarları veya insani güvenlik konularından hangisini işaret etmektedir?' sorusuna cevap aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsani Güvenlik, Göç, İlerleme Raporu, Avrupa Birliği

ABSTRACT

EVALUATION OF MIGRATION FROM 2009-2022 IN TERMS OF HUMAN SECURITY IN THE EUROPEAN UNION PROGRESS REPORTS

Emrah Demircan

Global Politics and International Relations

Thesis Supervisor: Assoc.Prof. Gizem Alioğlu akmak

Ocak 2023, 88 pages

This study examines the approach of EU progress reports published between 2009 and 2022 to the phenomenon of migration from a human security perspective. The discourse and content in the progress reports between 2009 and 2022 were subjected to content analysis in the context of human security, interest-oriented and state security.

This study has an important place in terms of showing the attitude of a supranational institution, which prioritizes the EU values determined as human dignity, freedom, democracy, equality, rule of law and respect for human rights, in the period when the migration movements to European lands started and rose. With the content analysis made on the progress reports, details such as the basic content of the written information reflected by the EU in the report, the message of the contents and which subjects are emphasized, contain very important details in terms of showing the harmony or incompatibility between the values advocated by the EU and the actions implemented.

An answer has been sought for the question of "Which of the main message, EU interests or human security issues in the discourse and content of the EU progress reports during the periods of increased migration movements between 2009 and 2022?"

Key Words: Human Security, Migration, Progress Report, European Union

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. Tezin Amacı	3
3. Tezin Önemi.....	3
4. Yöntem	4
5. Literatür.....	5
6. KAVRAMSAL VE TARİHSEL SÜREÇ.....	14
6.1 GÜVENLİK KAVRAMI / OLGUSU.....	14
6.2 GÜVENLİK KAVRAMININ / OLGUSUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ .	16
6.3 GÖÇ KAVRAMI / OLGUSU.....	17
6.4 GÖÇ KAVRAMININ / OLGUSUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	23
6.5 GÜVENLİK GÖÇ İLİŞKİSİ: İNSANİ GÜVENLİK	24
7. TÜRKİYE- AB İLİŞKİLERİ.....	27
7.1 ANKARA ANLAŞMASI	28
7.1.1 HAZIRLIK DÖNEMİ	30
7.1.2 KATMA PROTOKOL VE GEÇİŞ DÖNEMİ (1973-1996)	30
7.1.3 SON DÖNEM (1996 -)	31
7.2 TAM ÜYELİK SÜRECİ	32
8. AB İLERLEME RAPORLARINDA İNSANİ GÜVENLİK OLGUSU / KAVRAMI.....	34
8.1 AB’NİN İNSANİ GÜVENLİK OLGUSU/KAVRAMINA BAKIŞI.....	34
8.2 2019’DAN İTİBAREN İLERLEME RAPORLARINDA İNSANİ GÜVENLİK OLGUSU / KAVRAMI.....	38
8.2.1 İLERLEME RAPORLARININ BİRLİK ÇIKARI VE İNSANİ GÜVENLİK BOYUTLARI.....	40

8.2.2 2009 İLERLEME RAPORU	42
8.2.2 2010 İLERLEME RAPORU	44
8.2.3 2011 İLERLEME RAPORU	45
8.2.4 2012 İLERLEME RAPORU	46
8.2.5 2013 İLERLEME RAPORU	47
8.2.6 2014 İLERLEME RAPORU	48
8.2.7 2015 İLERLEME RAPORU	51
8.2.8 2016 İLERLEME RAPORU	54
8.2.9 2017 İLERLEME RAPORU	56
8.2.10 2018 İLERLEME RAPORU	57
8.2.11 2019 İLERLEME RAPORU	60
8.2.12 2020 İLERLEME RAPORU	64
8.2.13 2021 İLERLEME RAPORU	66
8.2.14 2022 İLERLEME RAPORU	67
9. SONUÇ.....	68
KAYNAKÇA	74

TABLÖLAR

Tablo 8.1: Çıkar Odaklı ve İnsani Güvenlik Odaklı Söylemlerin Sınıflandırılması..	42
Tablo 8.2: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	50
Tablo 8.3: Yıllara ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı (2011-2021).....	63
Tablo 8.4: Yıllara Göre Anahtar Kelimelerin İlerleme Raporlarındaki Tekrar Sayısı	68

GRAFİKLER

Grafik 8.1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (2011-2022).....	49
Grafik 8.2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (19.01.2023 itibariyle)	53
Grafik 8.3: 2010-2022 Yıllara Göre Göçmen Kaçaklığı.....	55
Grafik 8.4: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı....	62

RESİMLER

Resim 8.1: 2015-2019 Yılları Arasında Denizlerde Yakalanan Toplam Göçmen Sayısı.....	52
Resim 8.2: Ege Denizi'nde Yıllara Göre Hayatını Kaybeden Göçmen Sayısı (2015-2017)	58

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGS	: Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi
CPT	: Avrupa Konseyi İşkencenin ve İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi
ECU	: Avrupa Para Birimi
EBCGA	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
EGM	: Emniyet Genel Mdrlğu
EUROJUST	: Avrupa Birliği Ceza ve Adalet İşbirliği Ajansı
EUROPOL	: Avrupa Polis Teşkilatı
FRONTEX	: Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Mdrlğu
IOM	: Uluslararası Gç Örgütü
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
JGK	: Jandarma Genel Komutanlığı

KKK	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
OKK	: Ortaklık Konseyi Kararı
SGK	: Sahil Güvenlik Komutanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNIFEM	: Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insanı merkeze alan bir toplumun oluşması konusunda önemli çalışmalar yapmaktadır. AB üyesi ülkeler, insan haklarının korunması ve insani güvenlik için birçok çalışma yürütmektedir. 1994 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından insani kalkınma raporuyla birlikte literatüre kazandırılan insani güvenlik olgusu, AB kurumları tarafından incelenerek, yapılan çalışmalarla birlikte 2003 Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi olarak Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanmıştır.

Bu belgeyle birlikte AB, tanımlanan yeni tehdit türlerinin askeri ya da devlet güvenliği boyutundan farklı olduğunu kabul etmiş, güvenlik olgusunun kavramsal olarak genişlemesi gerektiğini ifade etmiştir. Avrupa için İnsani Güvenlik Doktrini olarak yayınlanan ve diğer adı Barcelona Raporu olarak geçen raporla birlikte insani güvenlik olgusu AB'nin güvenlik stratejileriyle bütünleştirilmiştir.

Avrupa Birliği insani güvenlikle ilgili en çetin sınavını Arap Baharı'nın başlamasıyla vermiştir.18 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan protestolar zaman içinde ayaklanmaya ve iç çatışmalara evrilmiştir. Protestolar, Kuzey Afrika ülkelerinde ve Ortadoğu coğrafyasında domino etkisi göstermiş Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Ürdün ve Yemen'e sıçramıştır. Bu bölgede yaşanan çatışmalar ve iç savaş, insanları buldukları ülkeyi terk etmeye itmiş, insanlar daha güvenli bir bölge olarak gördükleri Avrupa kıtasına geçmek için göç etmek zorunda kalmışlardır. 2011 senesi itibariyle Akdeniz ve Ege Denizi üzerinden Avrupa kıtasına kitlesel göç hareketleri başlamıştır. 2015 yılında Suriye ve Irak'ta IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) terör örgütünün kurulmasıyla birlikte bu bölgeden gerçekleşen göç hareketleri konusunda ciddi bir artış yaşanmıştır. Irak ve Suriye üzerinden Türkiye'ye gelen göçmenler Ege Denizi üzerinden Yunanistan'a ulaşmaya çalışmış, bir çok göçmen denizde boğularak hayatını kaybetmiştir. Hayatta kalma refleksiyle çatışmalardan kaçan milyonlarca göçmen, AB için güvenlik sorunu olarak algılanmıştır. Kitlesel göç hareketleri konusunda AB'nin takındığı tutum eleştirilere maruz kalmış, insan hakları, insani güvenlik ve hukukun üstünlüğü konusunda AB kendi değerlerine ters düşmüştür.

Çalışma, 2009-2022 yılları arasında ilerleme raporlarında göç olgusunu incelemektedir. 2010 yılında Arap Baharı'yla başlayan ve 2015 yılında Suriye ve Irak'ta etkisini göstermeye başlayan terör örgütünden kaçışlar, göç sorunu üzerinden AB ilerleme raporlarına yansımıştır. Türkiye- AB ilişkilerinde göç olgusunun belirleyici olduğu dönem, Arap Baharı'nın başladığı 2010 yılı ve ikinci dalga göç hareketlerinin başladığı 2015 yılı ve sonrası döneme denk gelmektedir.

Türkiye ile AB arasındaki en önemli sorunlardan biri göç problemidir. Bu sebeple göç olgusunun ilerleme raporlarında kapsamlı bir şekilde kendine yer bulduğu görülmektedir. AB'nin Türkiye ile göç üzerinden kurduğu iletişimde, kullandığı söylem ve içerik konusunda ilerleme raporlarında çok önemli veriler bulunmaktadır. Bu konuda AB'nin sahip olduğu perspektifi anlayabilmek için, ilerleme raporları içerik analizine tabii tutulmuştur.

Çalışma 3 kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde güvenlik ve göç olgularıyla ilgili tanımlamalara yer verilmiş, güvenlik ve göç olgusunun tarihsel gelişimi açıklandıktan sonra, güvenlik ve göç arasındaki ilişki, insani güvenlik bağlamında incelenmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye – AB ilişkilerine yer verilmiş, Ankara Anlaşması'yla başlayan süreç açıklanmış, sürecin üç farklı dönemi hakkında bilgiler paylaşılmıştır. Ankara Anlaşmasının son dönemi bitmeden yapılan tam üyelik başvurusu ve yeni süreç hakkında detaylar verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, AB ilerleme raporlarında insani güvenlik olgusu, AB'nin insani güvenlik olgusuna bakışı, AB'nin genişleyen güvenlik ihtiyaçları Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi ve Barcelona raporları üzerinden açıklanmıştır. İlerleme raporlarının birlik çıkarı ve insani güvenlik odaklı söylemleri sınıflandırılmış, bu söylemler tablo halinde paylaşılmıştır. 2009 – 2022 senesi arasında yayınlanan ilerleme raporları incelenmiş, rapordaki göç olgusu üzerinden AB'nin perspektifi anlaşılmaya çalışılmıştır.

2. Tezin Amacı

Bu çalışma 2009-2022 yılları arasında yayınlanan Avrupa Birliği (AB) ilerleme raporlarında yer alan göç olgusunun, AB tarafından insani güvenlik perspektifinden mi, kendi çıkarları ve güvenliği perspektifinden mi ele alındığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. 2010 Arap Baharı'yla birlikte Akdeniz ve Ege denizi üzerinde yoğunlaşan göç hareketleri ilerleme raporlarına yansımış, bu durumun önemli sonuçlar doğuracağı AB ülkeleri tarafından öngörülmüştür.

2015 yılıyla birlikte Irak ve Suriye'de etkisini göstermeye başlayan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) terör örgütü, bölgeden Avrupa ana kıtasına göçü hızlandırmış, bu dönemde göç hareketleri en üst seviyeye yükselmiştir. 2009 – 2015 – 2022 yılları arasındaki dönemlerde ilerleme raporlarındaki söylem ve içerik insani güvenlik, çıkar odaklılık, devlet güvenliği bağlamında analiz edilmeye çalışılmıştır. Seneler bazında düzenlenen ilerleme raporlarında meydana gelen gelişmelere göre içerikte ve içeriğin vermek istediği mesajlarda farklılaşan vurguların karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmaya konu olan araştırma sorusu; 2009 - 2022 yılları arasında göç hareketlerinin yükseldiği dönemlerde AB ilerleme raporlarındaki söylem ve içeriğin ana mesajı, AB çıkarları ve insani güvenlik konularından hangisini işaret etmektedir?

3. Tezin Önemi

Göç, tarih boyunca devletler açısından ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçları itibariyle büyük değişimler yaratmış bir olgudur. Günümüzde bu değişim devletler kadar devletlerin üye oldukları uluslararası kuruluşları da siyasal ve ekonomik yönden etkilemiş, bu kuruluşlarda yapısal değişikliklere sebep olmuştur. Uluslararası kuruluşlar gerektiğinde politika değişikliğine gitmiş, bu politika değişiklikleri örgüt içinde yeni fonların kurulmasına neden olmuştur. Avrupa Birliği gibi bir uluslararası kuruluşun, büyük göç hareketlerine karşı izlediği politika ve yöntemler, üzerinde önemle durulması gereken bir çalışma alanıdır.

Arap Baharı ile birlikte 2010 yılında başlayan göç hareketleri, 2015 yılında Irak ve Suriye coğrafyasında ortaya çıkan terör örgütleri sebebiyle en yüksek seviyeye erişmiştir. Kitlesele göç hareketlerinin yükselmesi, AB siyasetinde önemli değişikliklere neden olmuş, bu değişiklikler Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi (AGS) ve Barcelona Raporu olarak AB mevzuatında kendine yer bulmuştur. Diğer adı, Avrupa için İnsani Güvenlik Doktrini olan Barselona Raporu, tezin konusu olan insani güvenlik olgusunu içeren bu konudaki ana çerçeveyi çizen önemli belgelerden biridir.

İnsan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı olarak belirlenen AB değerlerini ön plana alan, insani güvenlik konusunda özel bir çalışma yapıp, bu çalışmayı AB mevzuatına kazandıran ulusüstü bir kurumun, Avrupa topraklarına göç hareketlerinin başladığı ve yükseldiğı dönemde nasıl bir tutum sergilediğini göstermesi bakımından bu çalışma önemli bir yere sahiptir. İlerleme raporları üzerinde yapılan içerik analiziyle, AB'nin rapora yansıttığı yazılı bilgilerin temel içeriğı, içeriklerin verdiğı mesaj ve hangi konulara vurgu yapıldığı gibi detaylar, AB'nin savunduğı değerlerle pratik arasındaki uçurumu göstermesi açısından çok önemli detaylar içermektedir.

4. Yöntem

Güvenlik, insani güvenlik, göç konularında geniş kapsamlı bir literatür taraması yapılmış olup, tez konusuyla ilgili makaleler, dergiler ve akademik yayınlar incelenerek, AB'nin her yıl yayınlamış olduğı ilerleme raporları üzerinden, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizleriyle çalışma tamamlanmıştır. "İçerik analizi, benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi sürecidir. Bu bağlamda tümevarımcı analiz olarak da adlandırılmaktadır."¹Sosyal bilimlerde en çok tercih edilen yöntemlerden biridir. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2018) çalışmalarında;

¹ Şimşek A. (Ed.). 2008. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınevi

içerik analizini belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenabilir bir teknik olarak tanımlamışlardır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir teknik olarak açıklamışlardır. ² “İçerik analizinde veriler dört aşamada analiz edilir. Bunlar verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır.”³

İçerik analizi için 2009 - 2022 yıllarını kapsayan 1436 sayfalık, 13 adet AB ilerleme raporu incelenmiş, güvenlik, insani güvenlik, insan haklarıyla ilgili olan bölümler için içerik analizi yapılmıştır.

5. Literatür

Burak Tangör’ün, ‘Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları’ isimli makalesinde; insani güvenlik kavramının tarihsel gelişimi incelendikten sonra kavrama ilişkin farklı tartışmalar değerlendirilmekte ve kavrama yüklenen anlamların oluşturduğu farklı sonuçlar analiz edilmektedir.

A.Şevket Ovalı’nın, ‘Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması’ adlı makalesinde; insani güvenlik kavramının, gelişimi, bileşenleri, teorik ve pratik alanları arasındaki ilişki incelenmektedir. Kavramın gündelik siyasetteki uygulanabilirliği ve uluslararası ilişkiler disiplinindeki diğer teorik konularla olan ilişkisine değinilmiştir.

Engin İ. Erdem’in, ‘İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Çevre Güvenliği’ isimli çalışmasında; insani güvenlik kavramının dar ve geniş kapsamlı tanımlarına yer verilmekte, kavram normatif ve kuramsal boyutlarıyla ele alınmaktadır. Farklı uluslararası ilişkiler teorilerinin insani güvenlik konusunu hangi açıdan

² Büyükköztürk Ş., Çakmak E.K., Akgün Ö.E., Akdeniz Ş., ve Demirel F., 2018. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 25.Baskı. Ankara : Pegem Akademi Yayınları

³ Kurt A.A. (Ed.). 2013. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınevi

değerlendirdikleri, çevresel problemlerin insani güvenlik ve uluslararası ilişkiler alanına olan etkisi analiz edilmektedir.

Bülent Sarper Ağır'ın 'Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı' isimli makalesinde; devlet odaklı güvenlik anlayışını merkeze alan, toplumun ve bireyin güvenliğini göz ardı eden bir yaklaşımın eksik olacağı aktarılmaktadır. Toplumsal ve insani güvenliğin ihtiyaçlarını ön plana alan bir anlayışın güvenlik politikalarında yer edinmesi gerektiği vurgulanmakta, değişen güvenlik anlayışı eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir.

Hans Günter Brauch'un, 'Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü' adlı makalesinde, güvenlik kavramları çeşitli türleriyle birlikte açıklanmakta, güvenliğin barış, kalkınma ve çevreyle olan ilişkileri detaylı olarak incelenerek, kavramsal genişlemenin ve kavramsal haritalandırmanın önemi vurgulanmaktadır.

Alan Collins'in 'Çağdaş Güvenlik Çalışmaları' isimli kitabı üç bölümden oluşuyor. İlk bölümde güvenlik yaklaşımları farklı perspektiflerden ele alınarak inceleniyor. Realizm ve liberalizm ekollerinin güvenliği ele aldığı geleneksel bölümün ardından, alternatif yaklaşımlar bölümünde tarihsel materyalizmin, barış çalışmalarının, eleştirel güvenlik çalışmalarının, sosyal inşacılığın, insani güvenliğin, cinsiyet ve güvenikleştirme kavramlarının güvenliğe bakış açısı inceleniyor. Güvenlik yaklaşımları altında insani güvenlik bölümü Pauline Kerr tarafından işleniyor. Kerr, kavramın Soğuk Savaş sona erdikten sonra güvenlik kavramının genişlemesinin ve derinleşmesinin bir sonucu olduğunu, referans nesnesi olarak insanı aldığı için geleneksel görüşe meydan okuduğunu, insan temelli yaklaşımla devlet temelli yaklaşım arasındaki tartışmaların devam ettiğini aktarıyor. (Kerr ve diğ. 2017, ss. 104-116)

Kitabın ikinci bölümü derinleşme ve genişleme başlığıyla devam ediyor. Askeri güvenlik, rejim güvenliği, toplumsal güvenlik, çevre güvenliği, ekonomik güvenlik, küreselleşme kalkınma ve güvenlik konularının incelendiği bölüm, insani güvenliğin 7 alt kategorisinden üçü olan toplumsal güvenlik, çevre güvenliği ve ekonomik

güvenlik kavramlarını detaylı olarak ele alıyor. Toplumsal güvenlik bölümünde, toplumun güvenliğin referans noktası haline geldiği süreç incelendikten sonra, Kopenhag okulunun toplum ve toplumsal kimlikle ilgili anlayışı tartışılmakta, toplumsal güvenliğin etnik-ulusal kimliklerin korunmasıyla ilgili bağlantıları ortaya konuyor. (Roe ve diğ. 2017, ss. 176-190)

Çevre güvenliği bölümünde; kavramın ortaya çıkma sebepleri, çevre güvenliğiyle ilgili farklı yorumlar, çevresel değişimin ulusal güvenliğe etkisi, çevresel değişim ve insani güvenlik ilişkileri incelenmektedir. Yazar bölümde çevresel değişimlerin uluslararası sistemin ve devletlerin refahını tehdit etme şekli belirsiz ve farazi iken, çevresel değişimlerin bireylerin ve toplumların refahını etkileme şeklinin oldukça açık olduğunu vurgulamakta, insanların her türlü şekilde ve her türlü nedenden dolayı çevresel açıdan güvensizlik durumuyla karşı karşıya olduğunu savunuyor. Çevresel güvensizliğin belirleyicilerini ise şu şekilde sıralıyor : insanların yaşadığı yerler, o yerlerde ortaya çıkan çevresel değişimlerin niteliği, insanların çevresel değişimlerin neden olduğu zararlara maruz kalma şekilleri, insanların çevresel değişimlere kendilerini adapte etme kapasiteleri. (Barnett ve diğ. 2017, ss. 190 – 208)

Ekonomik güvenlik bölümünde, mikro ekonomi kavramı, ulusal güvenliği geliştirmeye yönelik makro ekonomik politika mekanizmalarının açıklanmasında temel olarak kullanılıyor. Arz ve talep, ikame etme ve kurumlar gibi ekonomik kavramlar güvenlik dünyasının perspektifi üzerinden açıklanıyor.(Shiffman ve diğ. 2017, ss. 208-220)

Kitabın üçüncü bölümü, geleneksel güvenlik meseleleriyle başlayıp ilerleyen bölümlerde geleneksel olmayan meseleleri ele alıyor. Yine bu bölümde insani güvenliğin 7 alt kategorisinden biri olan sağlık güvenliğinin, diğer alt kategoriler olan ekonomik güvenliği ve gıda güvenliğini ,buna ek olarak ulusal güvenliği nasıl etkilediği incelenip, birbirleriyle olan bağlantıları açıklanıyor. “İnsani güvenlik, son tahlilde insanların hayatlarının korunmasıyla alakalı olduğu ve değişik ölümcül hastalıkların yaygınlığı azaltılmadan insanların hayatı korunmuş olmayacağı için sağlık, insani güvenlik bakımından esastır. Ölümlere neden olmaları bağlamında yaygın hastalıklar insani güvenliğe yönelik doğrudan tehditler olarak görülmekte ve

önemli ekonomik aksaklıklara sebebiyet verdiği için ulusal güvenliğe yönelik tehditler olarak görülmektedir.” (Elbe ve diğ.2017, ss. 334-335)

Bu eser, Dr.İdris Turan’ın “ Çokkültürlülük, İnsani Güvenlik ve Öteki Algısı ” isimli eseriyle karşılaştırıldığında daha teorik, kavramsal açıklamaların daha net vurgulandığı ve güvenlik türlerinin birbirleriyle ilişkisinin ve etkileşiminin üzerinde durulduğu bir kitap olarak literatüre katkıda bulunuyor.

Oktay Bingöl ve Ali Bingöl Varlık’ın “ Güvenlik Çalışmaları” isimli kitabı güvenliği üç bölüm halinde inceliyor. İlk bölümde devlet merkezli ve geleneksel uluslararası ilişkiler teorileri olan realizm ve liberalizmin güvenliğe kuramsal yaklaşımları, jeopolitiğin güvenlikle olan etkileşimi, realizmde yüksek öncelikli alan olan ulusal güvenlik kavramı, ulusal güvenlikle olan ilişkisinden dolayı savaş ve strateji kuramları inceleniyor.

İkinci bölümde, sosyal inşacılıkla birlikte gelişen güvenlik yaklaşımlarının geleneksel güvenlik anlayışında önemli değişikliklere yol açtığına vurgu yapılırken, güvenlikleştirme yoluyla güvenliğin nasıl inşa edildiği, güvenlik kültürünün tanımı ve bileşenleri; bu bileşenlerin politika uygulamalarına olan etkileri, bölgesel güvenlik kavramı ve bu kavramı biçimlendiren yaklaşımlar, barış ve çatışma çalışmalarının odak noktasını teşkil eden çatışma ve şiddetin kavramsal tartışmasına odaklanıyor.

Kitabın üçüncü bölümünde, geleneksel güvenlikte kırılma ve dönüşüm noktaları incelemeye alınıyor. Galler okulunun temsil ettiği eleştirel güvenlik kuramı açıklanarak diğer yaklaşımlar ile arasındaki ilişki ve farklılıklar açıklanıyor. Yapısalcı ve post-yapısalcı güvenlik anlayışının etkileşim ve farklılıkları incelenip bilgi-iktidar, söylem ve çifte okuma kavramları tartışmaya açılıyor. Post-kolonyal bakış açısının sömürgecilik ve sömürgecilik karşıtı mücadele kavramlarıyla temellendirildiği temel varsayım ve önermeler üzerinden batı merkezli güvenlik kuramları eleştirilirken, üçüncü dünyanın özgün ve farklı güvenlik anlayışlarına dikkat çekiliyor. Yine aynı bölümde, savaş, barış ve silahlanma olguları üzerinden güvenliğe yönelik açılımlar tartışılırken, kamusal alanda erkeklerin kadınlara göre ayrıcalıklı konumları sorgulanıyor. Bölüm geleneksel jeopolitik yaklaşımlar ve onların güvenlik

önergelerini eleştirel bir üslupla inceleyen makaleyle son buluyor. (Bingöl ve Varlık 2020)

Barry Buzan, “İnsanlar, Devlet ve Korku” isimli kitabı yazarken üç ana amaç üzerinde duruyor.

- a) Güvenliği tartışan insanlar için kavramsal bir derinlik oluşturmak
- b) Sınırlarını ve çelişkilerini ortaya koyarak, ulusal güvenliğin siyasi gücünü azaltmak
- c) Bütüncül uluslararası ilişkiler anlayışının yeni bir sentezine yol gösterici olmak (Buzan 2015, s.9)

Kitap, “Güvenlik: Yeni Bir Analitik Çerçeve (*Security: A New Framework for Analysis*)” isimli çalışmadan sonra en çok alıntılanma sayısına sahip eseri.⁴ Buzan, gelenekselci güvenlik yaklaşımlarına alternatif olarak, insan topluluklarının güvenliğini askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik olarak beş ana sektöre ayırıyor. Bu beş sektörün birbirinden soyutlanmış şekilde faaliyet göstermediğini, her birinin güvenlik sorunsalı içerisinde bir odak noktasını ve öncelik sıralamasını tanımladığını ve güçlü bir bağlantı ağı şeklinde örüldüğünü aktarıyor. (Buzan 2015, s.38) Kitabın ilk bölümü, tezin ana konusu olan birey güvenliğine dayanıyor. Birey güvenliğini hakıyla incelemek için siyaset, psikoloji ve sosyoloji alanlarının da incelenmesi gerektiğini savunan Buzan, devletin bireyler için hem tehditlerin hem de güvenliğin kaynağı olduğunu vurguluyor.

Vatandaş olarak bireyin doğrudan ya da dolaylı olarak devletten kaynaklanan pek çok tehditle karşılaştığını ve bu tehditlerin, iç kanun yapma ve uygulanmasından kaynaklanan tehditler, devletin birey ya da gruplara karşı doğrudan idari ya da siyasi eylemlerinden kaynaklanan tehditler, devlet aygıtı üzerinde güç sahibi olma mücadelesinden kaynaklanan tehditler ve devletin dış güvenlik politikalarından

⁴ Barry Buzan Google akademik sayfası

https://scholar.google.com/scholar?start=10&q=Barry+buzan&hl=tr&as_sdt=0,5 [Erişim tarihi 6 Ocak 2020].

kaynaklanan tehditler olarak dört ana kategoriye ayrılabilceğini aktarıyor. (Buzan 2015, s.55)

Birey güvenliği ve ulusal güvenlik arasında gerekli uyumun mevcut olmadığını, bireye yönelik tehditleri devletin, iç ve dış güvenlik unsurlarıyla dengelediğini bu sebeple birey güvenliği ile ulusal güvenlik arasındaki çelişkilerin kaçınılmaz olduğunu vurguluyor.(Buzan 2015, s.60) İlgili bölüm bireysel güvenlikle ilgili üç ana sonuca bağlanıyor.

1. Birey güvenliği ayrı ve önemli düzey bir analizi temsil etse de, özünde devletin ve uluslararası sistemin daha üst düzey politik yapılarına bağlıdır. Bu böyle olduğu için ulusal ve uluslararası güvenlik, birey güvenliğine indirgenemez.
2. Birey güvenliği, devletten hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkilenir ve birey güvenliği ile ulusal güvenlik arasındaki uyumsuzluk kalıcı bir çelişkiyi temsil eder.

Birey güvenliği çabasının, ulusal güvenlik üzerinde pek çok etkisi mevcuttur. Devlet ve vatandaşlar anlaşmazlık içinde olduğunda, iç kargaşa devletin bütünlüğünü çeşitli şekillerde tehdit ederek ulusal güvenlik kavramının uygulanmasını zorlaştırır.(Buzan 2015, ss.62-63)

Dr. İdris Turan'ın "Çokkültürlülük, İnsani Güvenlik ve Öteki Algısı" isimli kitabı, iki bölümden oluşuyor. Kitabın ilk bölümünde, öteki kavramının siyasette kullanılan belirleyici faktörlerden biri olduğuna, siyaset alanındaki her aktörün kendi varlığının devamı için tanımlanmış bir öteki kavramına ihtiyaç duyduğunu anlatıyor. Yazar, bu durumu bir problem olarak tanımlayıp çokkültürlülük kavramının bu problemin çözümü için kullanılabileceğine işaret ediyor.

Kitabın ikinci bölümü tezin üzerinde durduğu konulardan biri olan insani güvenlik kavramı. İnsani güvenlik kavramının tarihsel gelişimi, konuya farklı yaklaşımlar, insani güvenlik kavramının tarihle birlikte nasıl olgunlaştığı ve kavramın neden çokkültürlü bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğine yer veriliyor.

Çokkültürlülük talepleri göz önüne alınmadan bireylerin kimliklerini yaşayabilecekleri ortamın sağlanmasının – dolayısı ile onurlu yaşam şartlarının sağlanmasının – imkansızlığı sebebi ile çokkültürlülük teorisinin entegre edilebilmesi, belli düzeyde uluslararası ortamda yer edinebilmiş insani güvenlik çalışmalarının eksik yönlerinin kapatılmasına katkı sunacaktır. (Turan 2020, s.103)

Beril Dedeoğlu'nun “Uluslararası Güvenlik ve Strateji” isimli kitabı Türkçe literatürdeki kapsamlı kaynaklarından biri. Dedeoğlu kitabında, güvenliğin farklı yaklaşımlara göre tanımını yaptıktan sonra güvenlik kavramının temel özelliklerine değinip strateji kavramını açıklayıp güvenlik ve strateji kavramlarını birlikte değerlendiriyor. Güvenlik stratejilerinin incelendiği bölümden sonra kitabın ikinci bölümünde uluslararası güvenlik stratejileri ve uygulama biçimleri , devletlerin bu konudaki temel uygulamaları ve güvenlik amaçlı uluslararası kuruluşlar konu ediliyor. Dedeoğlu insani güvenlik kavramını, devletin güvenliği ile paralel olarak değerlendirmiş ve kitabında birey güvenliği olarak ele aldığı kavramı bir paragraftan fazla detaylandırmamıştır. Dedeoğlu, devlet ve birey güvenliği arasındaki ilişkiyi aşağıdaki şekilde özetlemiştir. (Dedeoğlu 2014, s.38)

Dolayısıyla bir devlet, uluslararası sistemle ilgilendiği oranda bireyle ilgilenmekte; küresel sistemin güvenliği-güvensizliği yönünde etki oluşturduğu ölçüde bireyin güvenliği-güvensizliğini sağlayabilmektedir.

Gökhan Telatar ve Umut Kedikli'nin “Uluslararası Göç ve Güvenlik” isimli kitabı göç kavramını farklı ve disiplinlerarası bakış açısıyla inceleyen bir çalışma. Göç ve güvenlik kavramını birlikte ele alan kitap on farklı bölümden oluşuyor. Kitabın birinci ve altıncı bölümlerinde insani güvenlik kavramlarına yer veriliyor. Birinci bölümde insani güvenliğin temel kavramları ve tarihsel süreci anlatılırken, altıncı bölümde insani güvenlik, feminist yaklaşım üzerinden göç kavramıyla birlikte değerlendiriliyor.

Altıncı bölümde, insani güvenliğin farklı bir boyutu ele alınıp, cinsiyet eşitsizliğiyle birlikte , insani güvenlik kavramına çeşitli eklemeler yapılması gerektiği vurgulanıyor. (Telatar – Kedikli 2019, s.148)

Göç sürecinde yer alan kadınlar, insan güvenliği düzeyini, toplumsal cinsiyet hiyerarşilerine ve güvenliği arttıran güç eşitsizlikleri maruz kalmalarından dolayı erkeklerden farklı şekillerde yaşamaktadırlar.

Andrew Heywood'un (2018) "Küresel Siyaset" isimli kitabı, küresel siyasetin çeşitli boyutlarının ele alındığı yirmibir farklı bölümden oluşan kapsamlı bir çalışmadır. Günümüz siyaset dünyasının ana başlıkları ve tarihsel bağlamları kitapta detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Çalışmanın konu başlıklarından biri olan güvenlik ve uluslararası güvenlik konusunda kitaptan yararlanılmıştır. Kitap, güvenlik kavramını çeşitli teoriler üzerinden yorumlamasıyla ön plana çıkmakta ve farklı bakış açıları sunmaktadır.

Evren Balta'nın (2018) "Küresel Siyasete Giriş" adlı kitabı 23 bölümden oluşmakta, uluslararası ilişkiler literatürünün önemli başlıklarını içermektedir. Tez çalışmam sırasında Küresel Güvenlik, Soğuk Savaş ve Sonrası Güvenlik Siyaseti, Küresel Hareketlilik ve Göç bölümlerinden yararlanılmıştır.

Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi (2016) tarafından yazılmış olan "Uluslararası İlişkiler Teorisi" kitabı üniversitelerde ders kitabı olarak okutulan referans niteliğinde bir çalışmadır. Kitap dört kısma ayrılmış, dokuz bölüm olarak yazılmıştır. Uluslararası ilişkilere yön veren teoriler detaylı bir şekilde incelenmiş ve açıklanmıştır.

Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel (2018) "Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri" isimli kitabı yedi bölümden oluşmaktadır. Bilimsel araştırma yöntemlerinin detaylı olarak araştırıldığı kitap aynı zamanda üniversitelerde ders kitabı olarak okutulmaktadır. Çalışma esnasında, Nitel Araştırmalar bölümünden istifade edilmiştir.

Mustafa Aydın, Sinem Akgül Açıkmeşe, Fulya Ereker, Cihan Dizdaroğlu (2012) "Strateji ve Güvenlik" isimli kitabı güvenlik kavramını detaylı olarak açıklayıp, stratejinin güvenlikle olan bağlantısını ve ilişkisini detaylandırmıştır. Kitap, ders kitabı olarak üniversitelerde okutulmaktadır. Çalışma esnasında Realist Güvenlik Çalışmaları ve Strateji ve Güvenlik başlıklarından yararlanılmıştır.

Alice Edwards, Carla Ferstman (2010) "Human security and non-citizens: Law, policy, and international affairs" adlı çalışma hukuk, uluslararası ilişkiler ve insan

hakları perspektifinden insani güvenlik kavramını ele almaktadır. İnsani güvenlik kavramı kitapta hem kavramsal hem de pratik olarak ele alınmıştır. Çalışma insani güvenliğin kökenlerine ve değişen tanımlarına genel bir bakış sunmakta ve kavrama yönelik sayısız eleştiriyi değerlendirmektedir.

Hans J. Morgenthau (1948) “Politics Among Nations: The Struggle For Power and Peace” adlı kitabında siyasete realist bir bakış açısı sunarak, siyasi realizm kavramını anlatmaktadır. Bu kavram ABD’nin soğuk savaş döneminde dış politikasında önemli bir rol oynamıştır. Çalışmamda, ilgili kitabın ikinci kısmı olan “Güç Mücadelesi Olarak Uluslararası Siyaset” bölümünden yararlanılmıştır.

Sadık Rıdvan Karluk, Betül Yüce Dural’ın (2019) “Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri” isimli kitabı Türkiye ve AB ilişkilerinin tarihini, mevzuat ve içeriğini, kurumsal yapısını, mevcut durumu ve geleceğini anlatan detaylı bir ders kitabıdır. Çalışmamda Türkiye-AB ortaklık ilişkileri bölümünden yararlanılmıştır.

Adile Aşkım Kurt’un (2013) “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” isimli kitabı araştırma yöntemleri konusunda detaylı bilgiler içeren önemli bir ders kitabıdır. Kitap sekiz bölüm halinde hazırlanmıştır. Çalışmamda verilerin analizi bölümünden yararlanılmıştır.

Ali Şimşek’in (2008) “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri” adlı kitabı araştırma yöntemleri konusunda önemli bilgiler içeren detaylı bir referans kitabıdır. Kitap sekiz ünite olarak hazırlanmış, çalışma esnasında nitel veri çözümleme tekniklerinden yararlanılmıştır.

Kristen Timothy’nin (2006) “Human Security Discourse at the United Nations” isimli çalışması insani güvenlik olgusunun tarihsel gelişimine dair önemli bilgiler vermektedir. İnsani güvenliğin BM komisyonlarında nasıl olgunlaştığı insani güvenlik ağının kurulma süreci Kanada, Norveç ve Japonya gibi ülkelerin insani güvenlik olgusuna olan katkıları detaylı şekilde açıklanmıştır.

Ian Bellany’nin (1981) “Towards a theory of international security” isimli

çalışmasında güvenlik ve uluslararası güvenlik konularında yaptığı açıklamalarla çalışmama katkıda bulunmuştur. Güvenliğin tanımlanmasında farklı tehdit tanımlamaları yapmış konuyu farklı açılardan ele almıştır. Güvenlik kaynakları ve ölçek ekonemileri gibi kavramlarla güvenlik olgusunu detaylandırmıştır.

David A. Baldwin'in (1997) "The concept of security" çalışmasında güvenlik olgusuna eleştirel bakış açısıyla değerlendiren bir yaklaşıma sahiptir. Güvenliği belirlemek konusunda asal değer yaklaşımı, temel değer yaklaşımı ve marjinal değer yaklaşımına vurgu yapmaktadır.

Luciani, G., (1989) "The economic content of security." İsimli çalışmasında güvenliğin ekonomik içeriği yani güvenliğin ekonomik değişkenlerden ne ölçüde etkilendiğini konu edinmektedir. Güvenliğin dar ve bölgesel tanımı ile ekonomik çıkarları kapsayan daha geniş bir güvenlik tanımını karşılaştırarak anlatmaktadır.

6. KAVRAMSAL VE TARİHSEL SÜREÇ

6.1 GÜVENLİK KAVRAMI / OLGUSU

İnsanların, toplumların ve devletlerin en temel ihtiyaçlarından biri olan güvenlik, yıllardan beri siyaset biliminin ve uluslararası ilişkiler disiplininin önemli araştırma konuları arasında yer almaktadır. Güvenliğin içeriği, güvenlik durumunu oluşturan şartlar, güvenliğin hangi aktör tarafından sağlanacağı, güvenlikle ilgili kararların hangi özne tarafından alınacağı, güvenliğin ne şekilde sağlanacağı gibi konular, uluslararası ilişkiler açısından önemli konulardır.

Güvenliğin tanımına bakıldığında, birçok farklı bakış açısının bulunduğu, bununla birlikte birçok yazarın, tehdit ve emniyet hali kavramları konusunda hemfikir olduğu görülür.

Türk Dil Kurumu (TDK) güvenliği, “Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu” olarak tanımlamaktadır.⁵ Diğer bir tanım; güvenlik kişilerin korkusuzca yaşayabilmeleri durumu ve zarar veya tehlikeye karşı emniyet halidir. (Aydın ve diğ. 2012, s.12) Dedeoğlu ise güvenlik kavramını, güvensizlik ihtimallerinin ortadan kaldırılması durumu olarak açıklamıştır. (Dedeoğlu 2014, s. 29) Buzan, güvenlik kavramını, devletlerin ve toplumların bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini devam ettirebilmeleri olarak tanımlar. (Buzan 2015, s.37)

Bellany'nin tanımına göre; güvenliğin kendisi, herhangi bir savaş yaşandığında yenilgiyle karşılaşılmayacağı yönünde göreceli olarak ileri derecede bir beklentiyle birlikte, savaştan göreceli olarak uzak olma durumudur. (Bellany 1981, s.102) Luciani ise, ulusal güvenlik kavramı üzerinde durmuş, ulusal güvenliği, dışardan gelen saldırılara karşı direnme yeteneği olarak tanımlamıştır. (Luciani 1989, s.151)

Güvenlik kavramının iki ana unsuru bulunmaktadır.

- a) Güvenliğin Öznesi: Güvenliğin kimin için sağlanacağı sorusu güvenliğin hem tanımını hem de çalışma alanını etkileyen kilit sorulardan biridir. Güvenliği tek bir aktör etrafında şekillendirebilmek mümkün değildir. Kavram, özneleri bakımından incelenirken birey, devlet veya sistem düzeyinde ele alınabilir.
- b) Güvenlik Tehditleri: Hangi unsura karşı güvenliğin sağlanacağı, hangi tehditlerin güvenlik problemi olarak algılanacağı gibi sorunsallar, güvenlik tehditlerini tanımlarken kullanılan önemli analiz birimleridir. (Aydın ve diğ. 2012, ss.14-16)

Buzan tehdit türlerini; askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik, ekolojik tehditler olarak sınıflandırır. (Buzan, 2015, s. 107)

⁵ Güvenlik, <https://sozluk.gov.tr> [Erişim Tarihi 28 Aralık 2020]

Güvenlik kavramından bahsedebilmek için, varlığın korunması ve sürdürülmesi bakımından bir içsel tehdidin veya dışsal bir tehdidin ya da bu türden algılamaların ve tahminlerin bulunması gerekmektedir. (Dedeoğlu 2014, s.34)

6.2 GÜVENLİK KAVRAMININ / OLGUSUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Güvenlik kavramı, 1940 – 1980 yılları arasında stratejik çalışmalar başlığı altından çalışılmış, zaman içinde uluslararası ilişkiler disiplininin bir alt çalışma alanı olarak gelişmiş ve bu sürede realist teorinin argümanlarıyla desteklenmiştir. Güvenlik, II. Dünya Savaşı'nın ardından devletin güvenliğini ifade edecek bir şekilde kullanılmaya başlanmış ve bu çaba ulusal güvenlik kavramının baskın hale gelmesini sağlamıştır. (Telatar ve Kedikli 2019, s.9) Realizmin, devleti uluslararası politikanın ana aktörü olarak değerlendirmesinden hareketle, stratejik çalışmalar devleti hem güvenlik öznesi hem de güvenliği sağlayan aktör olarak algılamış ve bu çerçevede devlet-merkezli analizler yapmıştır. (Aydın ve diğ. 2012, s.24)

Morgenthau'nun siyasal realizmi açıkladığı altı ilke, stratejik çalışmaların temel dayanağını oluşturmaktadır:

- Realizme göre teori, rasyonel kanunlar tarafından yönetilen ve insan doğasıyla paralellik gösteren bir yapıdır.

- Uluslararası siyaset; çıkar ve güç perspektifi üzerinden tanımlanır.

- Realizm, güç üzerinden tanımladığı çıkar kavramını sabit bir anlamla sınırlamayıp, kavramın siyasi ve kültürel çevreye bağlı olarak değişeceğini ifade eder.

- Ahlaki zorunluluk ve başarılı bir siyasi faaliyetin gereksinimleri arasında gerginlik mevcuttur. Realizme göre, ahlakın evrensel ilkeleri devletlerin faaliyetlerine olduğu gibi uygulanamazlar, mutlaka zamanın ve mekanın şartlarına uygun olarak değerlendirilmeleri gerekir.

- Siyasi realizm, herhangi bir devletin ahlaki ilkelerini, evrene hükmeden ahlaki ilkelerle tanımlamayı reddeder.

- Güç olarak tanımlanan çıkar, uluslararası siyaseti, diğer çalışma alanlarından ayırıp, ona farklı bir özerklik tanımlar. (Morgenthau 1948, ss. 4-11)

Devleti baş aktör olarak kabul eden realistler, güvenlik kavramını ulusal güvenlik açısından değerlendirirler. Askeri gücünü arttıran ve bu gücü doğru şekilde

kullanabilen devletlerin ulusal güvenliklerini sağlayacakları kabul edilir. (Heywood 2018, s.46) Bu nedenle güvenlikle ilgili askeri konular yüksek politika, diğer konular ise alçak politika konusu olarak incelenmiştir. (Baldwin 1997, s. 5-26) Realizmin, devlet merkezli bir yapıya sahip olması, devlet dışı aktörlere yer vermemesi, güvenliği sadece askeri güç açısından değerlendirmesi eleştirilere neden olmuş, güvenlik alanında karşılaşılan yeni sorunlar ve tespit edilen yeni özneler bu alanda farklı tanımlamalar yapmayı zorunlu kılmıştır. (Cantekin 2020, s.50)

Güvenlik çalışmalarında tehdit tanımlamalarının değiştiği, kavramsal genişlemenin yaşandığı evre, Soğuk Savaş yıllarının detant dönemine denk gelmektedir. 1980’li yılların sonuna doğru, iki kutuplu sistemdeki nükleer gerilimin ortadan kalkmasıyla birlikte, alanda yapılan çalışmalar güvenliği çok boyutlu bir şekilde ele almış, yeni tanımlamalarla birlikte kavram, farklı bakış açılarıyla değerlendirilerek zenginleştirilmiştir. (Açıkmeşe ve diğ. 2018. s.243) Yapılan tanımlamalarda özne ve tehdit unsurlarının değişmesi:

- Devlet güvenliği
- Çevre güvenliği
- Toplumsal güvenlik
- Enerji güvenliği
- İnsani güvenlik
- Ekonomik güvenlik kavramlarını doğurmuştur

6.3 GÖÇ KAVRAMI / OLGUSU

Göç olgusu tarihin en erken dönemlerinden beri var olmuş ve tarih boyunca da var olmaya devam edecek bir olgudur. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), göç olgusunu “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus

hareketleridir.”⁶ şeklinde açıklamıştır. Türk Dil Kurumu’nun hazırlamış olduğu güncel türkçe sözlükte ise göç tanımı; “Ekonomi, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi”⁷ olarak yer almıştır. IOM’un göç tanımlamasında süre, yapı ve nedenden bağımsız olarak ortaya çıkan bir tanımlama görülmektedir. TDK ise aynı tanımda ekonomik, toplumsal ve siyasi sebeplerin olması gerektiğine vurgu yapmıştır. İnsanların yaşadıkları coğrafyayı, bağlı buldukları kültürü, toplumsal ve insani bağları arkada bırakıp, göç kararı almaları, kolay olmayan zorlayıcı birçok faktörü içerisinde bulunduran karmaşık bir durumdur. “İnsanları göç etmeye zorlayan belirli nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler; ekonomik sorunlar, çevre şartlarındaki bozulma, eğitim alanındaki yetersizlikler, siyasi sorunlar ve güvenlik sorunları olarak sıralanabilmektedir.”⁸ Aynı nedenlerden yola çıkarak; “Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden kimse, aile veya topluluğa göçmen denilmektedir.”⁹ Göçmen kavramı IOM tarafından; “Maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek, kendileri ve ailelerine ilişkin beklentileri geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri olarak tanımlanmıştır.”¹⁰

Göç literatüründe yer alan diğer bir kavram sığınmacı kavramıdır. Göç sözlüğünde yer alan sığınmacı tanımı şu şekildedir: Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da

⁶ Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, Göç,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 08.01.2023]

⁷Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Göç, <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi 08.01.2023]

⁸ Günay, E., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.

⁹ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Göçmen, <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi 08.01.2023]

¹⁰ Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, Göçmen, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 08.01.2023]

uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi.¹¹

Sığınmacı ve mülteci kavramları karıştırılmaması gereken iki kavramdır. Sığınma başvurusunda bulunup henüz başvurusu kabul edilmemiş kişiler sığınmacı olarak adlandırılırken, sığınma başvurusu kabul edilen kişilere mülteci denmektedir. Mülteciler sığınmacılara göre daha fazla yasal hakka sahip olup bu haklar uluslararası sözleşmelerle teminat altına alınmıştır. Türk Hukuku sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıları mülteci olarak tanımlayıp, mülteci tanımına coğrafi bir kısıtlama getirmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı'nın (GİB) sitesinde yer alan tanıma göre;

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder.”¹² Göç terimleri sözlüğünde ise mülteci kavramı, “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak tanımlanmıştır.”¹³

¹¹ Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, Sığınmacı, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 08.01.2023]

¹² Göç İdaresi Başkanlığı, Mülteci, <https://www.goc.gov.tr/multeci>

¹³ Göç Terimleri Sözlüğü, Mülteci, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 21.01.2023]

Tarih boyunca göç hareketleri bağılı buldukları coğrafyada önemli siyasi ve ekonomik sonuçlara sebep vermiştir. Özellikle geniş bir coğrafyaya yayılan büyük kitlesel hareketler devletlerin kaderlerini etkileyecek kadar büyük sonuçlara neden olurlar. Göç olgusu, siyasal, sosyal ve iktisadi açılarıyla ele alınması gereken çok yönlü bir olgudur. Olgunun çok yönlü olması onun bir çok disipline konu olmasına yol açmış, olgu; iktisatçılar, sosyologlar, siyaset bilimciler ve tarihçiler tarafından incelenmiştir.

Göçün oluşmasını sağlayan belli başlı nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler; sosyo-ekonomik, siyasal ve sosyo kültürel, güvenliğe dayalı nedenler ve doğal nedenlerdir.

- **Sosyo – Ekonomik Nedenler:** Ülkeler ve bölgeler arasındaki göç hareketlerinin en önemli nedeni hiç şüphesiz ekonomik nedenler oluşturmaktadır. Göçmenlerin daha iyi bir iş, daha iyi bir gelir ve daha yüksek bir yaşam standardına sahip olma isteği bu nedenin temelini oluşturmaktadır. İnsanların ekonomik yoksunluk çektiği zaman, ekonomik refahı yüksek ülkelere göç etme motivasyonu yine bu nedenle ilişkilendirilmektedir. Ekonomik nedenler arasında, düşük ücret politikası, vergilerin yüksek olması, ekonomi politikalarındaki istikrarsızlık, gelir dağılımında yaşanan bozulmalar, işsizlik rakamlarındaki artış sayılabilir.
- **Siyasal ve Sosyo-Kültürel Nedenler:** Etnik veya ırka dayalı ayrımcılık, rejim değişikliklerinde yaşanan problemler ve siyasal istikrarsızlık gibi nedenler göç hareketlerine neden olan siyasal ve sosyo- kültürel nedenlerin kapsamına girmektedir. Eğitim konusunda hissedilen eksiklik veya eğitim ihtiyacı da göçün nedenleri arasında sıralanmaktadır.
- **Güvenliğe Dayalı Nedenler:** İç savaş, baskı, iç karışıklık gibi sorunlar güvenlik nedenleri oluşmasına yol açan etmenlerdir. Bahsedilen güvenlik nedenleri, ülkelerin bazı göçleri uluslararası bir güvenlik tehdidi olarak algılamasına neden olmuştur. Bu durumla birlikte göç ve güvenlik kavramları birlikte telaffuz edilmeye başlanmıştır. Suriye’de başlayan iç savaşın

büyümesi, bölgede yaşayan insanları daha iyi şartlar aramaya itmiş, güvenli bir bölge arayışı bölge insanlarını kitlesel bir göçe zorlamıştır.

- **Doğal Nedenler:** Depremler, kötü iklim şartları, doğal afetler, kuraklık gibi nedenler göçe neden olan olayların başında gelmektedir. Yağış rejiminin ani yükselişi, tsunami, yangınlar ve kuraklık gibi nedenler insanların yaşam alanlarını kısıtlayarak, onları göç etmeye zorlamıştır.

Göç çeşitleri, nitelik ve kapsam olarak iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılmaktadır. İç göçler ise, mevsimlik göçler, sürekli - geçici göçler, zorunlu - gönüllü göçler ve emek göçü olarak dört kısımda incelenir. Dış göçler; işçi göçü, beyin göçü, mübadele göçü, siyasi ve sosyo-ekonomik göçler olmak üzere dört alt başlığa ayrılmaktadır.

İç Göçler : Bir ülke sınırları içerisinde meydana gelen, belli bir nüfusun yer değiştirme hareketlerine iç göç denmektedir. Küçük şehirlerden daha büyük şehirlere gerçekleşebileceği gibi süre olarak kısa dönemli veya uzun dönemli olabilmektedir. İç göç, küçük şehirlerde nüfus azalmasına sebep verirken büyük şehirlerde nüfus artışına neden olmaktadır. İnsanları iç göçe zorlayan nedenler arasında; iş ve istihdam, ekonomik ve sosyal yapı, eğitim, siyasi nedenler gibi etkenler yer almaktadır. İç göçler kendi arasında mevsimlik göçler, sürekli - geçici göçler, zorunlu - gönüllü göçler ve emek göçü olarak dört kısma ayrılmaktadır.

- **Mevsimlik Göçler :** İnsanların belirli dönemlerde başka bir yerde çalışmak, eğitim almak, tatil yapmak ve gezmek amacıyla göç ettikleri bölgede veya yerde belirli bir süre yaşamaları mevsimlik göç olarak nitelendirilmektedir. Mevsimlik göçlerde, göç alan ve göç veren bölgelerin ekonomik anlamda etkilendikleri gözlemlenmektedir. Özellikle göç alan yerler ve bölgelerde sağlanan istihdam ile birlikte ekonomik alanların kullanıma açılması ve bu konuda artı değer sağlanması söz konusudur.
- **Sürekli – Geçici Göçler :** İnsanların herhangi bir ülke veya bölgede süre sınırlaması olmadan, yaşadıkları yeri ve bölgeyi terkedip başka bölgelere göç etmeleri sürekli göç olarak tanımlanmaktadır. Sürekli göçler, eğitim almak

maksadıyla ya da daha iyi bir yaşam standardı sağlayabilmek için yapılan göçler gibi gönüllü yapılabilen göçler olabilirler. Belirli bir zaman ve belirli bir sebepten dolayı herhangi bir bölge veya şehire göç etme kavramı ise geçici göç olarak açıklanmaktadır.

- **Emek Göçü** : Daha iyi bir yaşam standartını hedefleyerek, hayatını daha iyi şartlarda yaşamak isteyen insanların, iş imkanları daha az olan bölgelerden iş imkanları daha fazla olan bölgelere yaptığı göç hareketidir. Bu göç çeşidinde hareket yönü az gelişmiş bölgeden çok gelişmiş bölgeye doğru gerçekleşir.
- **Zorunlu – Gönüllü Göçler** : Savaş ve doğal afetler gibi nedenlerle insanları kendi istekleri dışında yapmak zorunda kaldıkları göç hareketidir. IOM'un göç sözlüğünde zorunlu göç; "doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi olarak tanımlanmaktadır."¹⁴ Zorunlu göç alan ülke veya bölgelerde nüfus hızlı bir şekilde artış gösterirken, bölgede sosyal ve ekonomik yapı değişime uğrar. Gönüllü göç ise; insanların herhangi bir baskıya maruz kalmadan kendi istekleri ile gerçekleştirdikleri göç hareketidir.

Dış Göçler : Savaş, işsizlik, siyasi sebepler, iç karışıklıklar gibi nedenlerle ülkeler arasında yapılan, kalıcı veya geçici olarak yapılan göç çeşididir. Dış göç; kendi içinde beyin göçü, işçi göçü, mübadele göçü, siyasal ve sosyo-ekonomik göç olmak üzere dört alt başlığa ayrılır.

- **Beyin Göçü** : Yurt içinde veya yurt dışında eğitim görmüş bireylerin, belirli alanlarda uzmanlaşarak, daha iyi yaşam koşulları gerekçesiyle başka ülkelere gerçekleştirdikleri göç hareketleridir. IOM'un göç sözlüğünde beyin göçü; eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin menşe ülkelerinden diğer bir ülkeye, menşe ülkenin beceri kaynaklarında azalmayla sonuçlanacak şekilde göç

¹⁴ Göç Terimleri Sözlüğü, Zorunlu göç,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi

21.01.2023]

etmesi olarak tanımlanmıştır.¹⁵ Beyin göçü, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Gelişmiş ülkelerin daha iyi çalışma şartlarına sahip olması, yüksek ücret politikası, teknoloji ve bilimden yararlanma imkanı, sosyal hakların daha iyi olması gibi nedenler beyin göçünün nedenleri arasında sayılabilir.

- **İşçi Göçü:** İşçilerin bir ülkeden bir ülkeye veya bir bölgeden başka bir bölgeye uzun veya kısa dönemli olarak çalışmak amacıyla göç etmesidir. Sanayileşmiş ve kalkınmış bölgeler diğer bölgelere göre daha fazla işçi almaktadır.
- **Mübadele Göçü:** Karşılıklı iki veya daha fazla ülke arasında yapılan anlaşma gereği, ülke nüfuslarının belirli bir kısmının karşılıklı olarak yer değiştirmesiyle oluşan göç hareketidir. Mübadele göçü, insanların kendi istekleri dışında yaptıkları zorunlu bir göçtür.
- **Siyasal ve Sosyo-Ekonomik Göç:** Savaş, iç çatışma, siyasal baskı, sosyal ve toplumsal baskı, yaşam şartlarını yükseltme motivasyonu sebebiyle bireylerin ülke veya bölge değiştirdiği göç hareketleridir. Siyasal ve sosyo-ekonomik göç alan ülkeler veya bölgeler, hükümetlere büyük sorumluluklar yüklemektedir. Bu bölgelerdeki toplumsal yapının değişmesi, toplumsal sorunların baş göstermesi, suç oranlarındaki yükseliş, göç eden bireylerin göç ettiği yerdeki topluma uyum sağlayamaması hükümetlerin üzerinde çalışması gereken alanlardır.

6.4 GÖÇ KAVRAMININ / OLGUSUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

16.yüzyıldan itibaren göç tarihi incelendiğinde, dünya politikasını etkileyen önde gelen üç göç hareketinden bahsedebiliriz. Bunlardan ilki, Afrika'dan Avrupa ve Amerika'ya gerçekleştirilen ve yaklaşık 300 yıl süren köle ticaretidir. İkinci büyük göç

¹⁵ Beyin göçü, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 21.01.2023]

hareketi, “Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya ve Portekiz gibi Avrupa’nın yayılma politikası izleyen ülkelerinin kolonileşme ile birlikte kendi vatandaşlarını, fethettikleri ülkelere yerleştirme politikalarının sonucudur.”¹⁶ Üçüncü büyük göç hareketi ise 1850 - 1929 yılları arasında Avrupa’nın ekonomisi kötü olan ülkelerinden ve toplumsal baskının yüksek olduğu ülkelerden, ekonomik ve endüstriyel alanda gelişmelerin yaşandığı Amerika’ya göç etmesiyle yaşanmıştır.

Sert’in (2018, s.506) bahsettiği gibi:

Günümüz göç anlayışını özellikle belirlemiş olan tarihi olayların başında ise 2.Dünya Savaşı gelmektedir. Zamanla değişikliklere uğramış olmakla birlikte bugünkü mülteci rejimi ve Türkiye’yi de yakından ilgilendiren uluslararası göç hareketleri 2.Dünya Savaşı’nın bitiminde ortaya çıkmışlardır. Günümüz göç hareketlerini etkileyen üçüncü önemli tarihi gelişme ise 1990 yılında Soğuk Savaş’ın sonra ermesidir. Doğu bloğunun parçası olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin küresel göç akımlarının etmenleri haline gelmesi bu döneme denk gelmektedir.

6.5 GÜVENLİK GÖÇ İLİŞKİSİ: İNSANİ GÜVENLİK

Göç, bireysel ya da kitlesel bir hareket olmasına karşın, hükümetleri ve devletleri direkt olarak etkileyen bir olgudur. Göçe maruz kalan ülkeler bu durumdan ekonomik, sosyal ve siyasal olarak etkilenmektedirler. Devletler kontrol edemedikleri düzensiz sınır geçişleri için endişe duymakta, bu durumun neden olacağı insan kaçakçılığı, terör, uyuşturucu ticareti ve diğer suç çeşitlerini bir güvenlik sorunu olarak görmektedirler.

Şimşek ve İçduygu (2017, s.6) güvenlik ve göç ilişkisini aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

Soğuk Savaşın sonrası küreselleşme dönemiyle birlikte, mültecilerin ulus devletlerin güvenliğini tehdit eden bir problem olarak görülmesi, yaygın bir bakış açısıdır. Ulus devletlerin güvenliğini merkeze koyan bu bakış açısı sınırların güvenliğinin artırılması, mültecilerin sınır dışı edilmesi, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması gibi etkenler üzerinde durmaktadır. Mülteciler, batıya çatışma getiren kişiler olarak algılanmakta, devlet güvenliği insan güvenliğinden önce gelmektedir.

İnsani güvenlik kavramı, Soğuk Savaşın sona erdiği dönem itibariyle güvenlik alanında yapılan çok boyutlu çalışmalar ve kavramsal genişlemenin sonuçlarından

¹⁶ Sert D. 2018. Küresel Hareketlilik ve Göç. *Küresel Siyasete Giriş*. 3.Basım, E.Balta. (Editör) İstanbul: İletişim s.506

biridir. İnsani güvenlik, geleneksel görüşün önerdiği üzere devletleri değil, bireyleri güvenliğin referans nesnesi ve güvenliği sağlanacak varlık olarak görmektedir. (Kerr 2017. s.104)

Turan çalışmasında (2020, s.81) insani güvenliği şu şekilde açıklamaktadır:

Güvenlik kavramının Westphalian düzenin öne çıkardığı devletle değil, insanla ilişkili olacak şekilde yeniden düşünülmesini öneren yöntem ve yaklaşım olan insani güvenlik, kritik ve kapsamlı tehdit durumlarından insani koruma anlamına gelir.

Birleşmiş Milletler, kalkınmaya dikkat çekmek, kalkınma için ayrılan kaynakları artırmak ve zor durumda olan insanlara, özellikle de iç çatışma mağdurlarına yardım etmek için insani güvenlik kavramını kullanmıştır. Buradaki siyasi amaç, finansal ve insani kaynakları, güneydeki halka iyi şeyler getirecek, kuzeyin güvenliğine katkıda bulunacak ve geleneksel güvenlik gündemlerinden uzaklaşacak şekilde yeniden yönlendirmektir. (Kerr 2017. s. 105)

İnsani güvenlik kavramı, 1994 yılında Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Programı tarafından yayınlanan İnsani Kalkınma Raporu ile kavramsallaşmıştır.¹⁷ Birleşmiş Milletler insani güvenliği yaşamın özü olan temel özgürlükleri korumak manasında kullanıp, insani güvenliğin dört temel özelliğini şu şekilde açıklamaktadır (Edwards ve Ferstman 2010. s.29):

- a. Evrensel bir düşüncedir ve tüm uluslardaki tüm insanlarla ilgilidir.
- b. Bir bölgedeki insani güvenlik konuları ve tehditleri, diğer bölgelerdeki insanları da etkiler.
- c. İnsani güvenlik, sorunun sonrasındaki müdahale yerine sorunu önleyici tedbirlerle daha kolay garanti edilir.
- d. İnsani güvenlik, insan merkezlidir.

1994 yılında yayınlanan bu raporda insani güvenliğin yedi farklı kategoriye ayrıldığı görülmektedir:

¹⁷ http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf [Erişim Tarihi 01.01.2023]

- i. Ekonomik güvenlik: Bireylerin çalışma veya kamusal güvence yoluyla temel bir gelire sahip olmalarını gerektirir.
- ii. Gıda güvenliği: Tüm insanların her zaman gıdaya erişim için fiziksel ve ekonomik imkanlara sahip olmaları demektir.
- iii. Sağlık güvenliği: Hastalıklardan ve sağlıksız hayat tarzlarından asgari bir korumanın garanti edilmesidir.
- iv. Çevre güvenliği: İnsanları doğanın kısa ve uzun vadeli hasarlarından korunmasını amaçlar.
- v. Birey güvenliği: İnsanların vatandaş bağı ile bağlı olduğu devletin ya da diğer devletlerin, bireylerin grupların şiddetinden korunmasıdır.
- vi. Toplum güvenliği: Toplumların geleneksel ilişkilerinin ve değerlerinin kaybolmasına karşıdır ve ayrıca etnik ve ayrılıkçı şiddete karşı durmayı amaçlar.
- vii. Siyasal güvenlik: İnsanların temel insan haklarına saygı gösterildiği bir toplum içinde yaşamasının temin edilmesidir.

İnsan güvenliği kavramının ortaya çıkmasını sağlayan faktörler üç başlıkta toplanır. Birincisi, soğuk savaşın bitişiyle patlak veren sınır içi çatışmalar, çözümler ve gerilimler dikkatleri, devlet merkezli tehditlerden insanlığa yönelik tehditlere çevirmiştir. İkincisi, yeni tehditlerin uluslar üstü ve sınır aşan nitelikleri, devletlerin tek başına bu tehditlerle mücadele etmelerini güçleştirmiş ve vatandaşların güvenliğini sağlama görevini devletin tek elinden zorla da olsa çıkarmıştır. Üçüncüsü; iletişim devrimidir. (Ovalı 2006, ss.17-18)

Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporu insani güvenlik kavramının iki bileşeni olduğundan bahseder. İlki ihtiyaçların sağlanmasının garantisi (freedom from want) olarak ifade edilen temel insani ihtiyaçların ekonomik, sağlık, çevresel, toplumsal açıdan sağlanmasına işaret eder. İkinci bileşen olan korkulardan emin olma kavramı ise (freedom from fear) bireylerin hayatlarında korkuya neden olan tehditlerin ortadan kaldırılmasını içerir. (BM İnsani Kalkınma Raporu 1994, s.24) İnsani güvenliğe yönelik tehditlerin hem ulusal hem de uluslararası politik işbirliğini gerektirmesi (BM İnsani Kalkınma Raporu 1994, s.37) bu konuda uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin, devletler dışında çözüme taraf diğer özneler olduğunu

vurgulamaktadır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler bünyesindeki uzmanlık kuruluşları, insan güvenliğinin sağlanmasında önemli roller oynamaktadır. Örneğin; BM Kalkınma Programı (UNDP) yoksullukla ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) hastalıklarla savaşmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), mültecilere ilişkin konularda ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu (UNIFEM) gibi diğer BM kuruluşları belli başlı konuları gündeme taşıyarak insani güvenliğin sağlanmasına yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. (Tangör 2012, s.81)

İnsani güvenliğin kavramsallaşmasında, BM'nin 1994 tarihli İnsani Kalkınma Raporu kadar etkili diğer bir gelişme Avusturya, Norveç ve Kanada'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyelik adaylık sürecinde (1997-2002 döneminde) insani güvenlik konusunu ön plana getirmeleriydi (Timothy 2006, s.19) 1999 yılında bu üç devlete ilaveten dokuz devletin katılımıyla Birleşmiş Milletler bünyesinde 'İnsani Güvenlik Ağı' isminde bir yapı kuruldu.

7. TÜRKİYE- AB İLİŞKİLERİ

Barışın sürdürülmesinin ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi bütünleşmeyle mümkün olacağı fikri üzerine inşa edilen Avrupa Birliği günümüzün en büyük barış projelerinden biridir. Sahip olduğu hukuki ve politik altyapısıyla küresel siyasete etki ederek bölgesinin önemli aktörlerinden biri olmuştur. Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak konusunda Avrupa Konseyi, OECD ve NATO gibi uluslararası örgütlere üye olan Türkiye, 31 Temmuz 1959'da Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru Türkiye – AB ilişkilerinin başladığı ilk adım olarak tarih geçmiştir. Başvurunun nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Batılı politikaların ve modernleşme çalışmalarının devam ettirilmesi,
- Soğuk Savaş döneminin ekonomik ve politik tecritinden kaçınmak,
- Ekonomik entegrasyon yoluyla Batı Bloğundaki konumunu koruma ihtiyacı
- ABD'ye karşı oluşturulmak istenen denge politikası,
- Birlik fonlarından ve ekonomik yardımlardan yararlanma ihtiyacı

- Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye ülkelerdeki mevcut pazar paylarını korumak.
- Yunanistan'ın Avrupa'daki olumsuz girişimlerini engellemek.

Soğuk savaş döneminde yaşanan güvenlik kaynaklı endişeler topluluğun, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruya pozitif yaklaşmasına sebebiyet vermiştir. Bu tutum aynı zamanda, Türkiye'nin Doğu Bloku ülkelerle yakın ilişkiler kurmasının önüne geçmiş, Doğu Akdeniz coğrafyasının batı kontrolü altında kalması sağlanmıştır. Türkiye'nin başvurusu, kalkınma düzeyinin tam üyelik şartlarını sağlamadığı gerekçesiyle reddedilmiş, tam üyelik gerçekleşinceye kadar ortaklık anlaşmasının imzalanması için müzakerelere başlanmıştır.

7.1 ANKARA ANLAŞMASI

Topluluk devletleri ve Türkiye arasında imzalanacak anlaşmanın içeriği konusunda yaşanan fikir ayrılıkları ve Türkiye'deki iç siyasi çalkantılar sebebiyle görüşmeler dört yıl sürmüş 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmış, 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmayla birlikte Türkiye, Yunanistan'dan sonra AET ile ortaklık kuran ikinci ülke olarak tarihe geçmiştir.

“Ankara Anlaşması, giriş bölümü dışında 33 madde içeren ana metin, bir geçici protokol, bir mali protokol, son senet ve işgücü konusunda taraflar arasında teati edilen mektuplardan oluşmaktadır. Ayrıca Anlaşma'nın ana metnine bir niyet bildirisi, iki yorum bildirisi ve Federal Alman Hükûmeti'ne ait iki bildiri eklenmiştir.”¹⁸

Ankara Anlaşması'nın 2. maddesinde Anlaşma'nın amacı şöyle belirtilmektedir: "Türkiye ekonomisinin hızlı kalkınmasını ve Türk halkının istihdam düzeyinin ve yaşam koşullarının yükseltilmesini sağlama gereğini göz önünde bulundurarak,

¹⁸ Karluk S.R. ve Dural B.Y. (Ed.). 2013. *Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınevi

taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi özendirir."¹⁹

Ankara Anlaşması, ortaklık ilişkisi içeren bir anlaşma olmanın ötesinde, Türkiye'yi AET üyeliğine hazırlayan bir fonksiyona sahiptir. Anlaşma, tam üyelik sürecinde Türkiye'nin yerine getirmesi gereken sosyal, hukuki ve ekonomik sorumluluklarını birliğe katılmanın ön koşulu olarak maddelendirmiştir.

Ankara Anlaşması Türkiye – AET ortaklığını 3 döneme ayırmaktadır:

- 1) **Hazırlık Dönemi:** 1 Aralık 1964 – 31 Aralık 1972 tarihlerini kapsayan bu dönemde, Türk ekonomisinin güçlendirilmesi ve Gümrük Birliği için hazırlıkların yapılması hedeflenmiştir. Dönem için belirlenen süre 5 yıl olarak öngörülmüş, fakat görüşmelerde fikir birliği sağlanamaması sebebiyle, süre 8 yıla uzamıştır.
- 2) **Geçiş Dönemi:** Ortaklığın geçiş dönemi için belirlenmiş olan süre 12 yıldır. Tarafların karşılıklı ve dengeli yükümlülükler esasına dayanan ve Gümrük Birliği'nin kurulmasını hedefleyen bu dönemde, Türk ekonomi politikalarının AET'nin ekonomi politikalarına uyumunun sağlanması öncelikli amaç olarak belirlenmiştir.
- 3) **Son Dönem:** Son dönem gümrük birliğinin dayanak ve akit tarafların ekonomi politikaları arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesini gerektirir. (m.5)²⁰ Bu dönem için herhangi bir süre tanımlanmamış olup, dönem ile ilgili sürenin tam üyeliğe kadar devam edeceği söylenebilir.

Karlık ve Dural'ın (2013. s.7) bahsettiği gibi; anlaşma ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi boyutlar içermektedir. Zira Anlaşma, Türkiye ile Topluluk ülkeleri arasında ekonomik bir birleşmeyi, üretim faktörlerinin serbest dolaşımını ve taraflar arasındaki sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesini öngörmekte ve Türkiye'nin ileride Topluluğa tam üye olmasına ilişkin bir perspektif çizmektedir.

¹⁹ https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html [Erişim Tarihi 28.01.2023]

²⁰ Ankara Anlaşması <https://www.ab.gov.tr/117.html> [Erişim tarihi 20.01.2023]

Anlaşma, AET kurucu anlaşması örnek alınarak hazırlanmış, kişiler, hizmetler, mallar ve sermayenin serbestçe dolaşabildiği bir ekonomik alan betimlenmiştir. Anlaşmanın 10. maddesinde de belirtildiği gibi , anlaşmanın temelini oluşturan ana kavram gümrük birliğidir.

7.1.1 HAZIRLIK DÖNEMİ

1964 ve 1973 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye'den AET ülkelerine yapılan belirli ithalat ürünlerinde gümrük indirimi uygulanmıştır. 1964 ve 1969 dönemi için Türkiye'ye 175 milyon ECU (European Currency Unit- Avrupa Para Birimi) tutarında topluluk kredisi temin edilmiştir. Mali protokol ile sağlanan bu kredinin tamamı kullanılmıştır.

Türkiye, hazırlık döneminin sonlandırılıp geçiş dönemine geçilmesi için 16 Mart 1967'de, Ortaklık Konseyi toplantısında talebini iletmiştir. Bu talep doğrultusunda 6 Şubat 1969'da görüşmelere başlanmış, 23 Kasım 1970 tarihinde Katma protokol imzalanmıştır.

7.1.2 KATMA PROTOKOL VE GEÇİŞ DÖNEMİ (1973-1996)

23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan katma protokol 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 64 maddeden oluşan ve Ankara Anlaşması hükümlerinin uygulanması gibi detayları içeren bir sözleşme niteliği taşır.

Karlık ve Dural'ın (2013. s.9) aktardığı gibi;

“Ankara Anlaşması'nın belirlediği genel çerçeve, katma protokol ile doldurulmuş ve uygulamaya geçirilmiştir. Katma Protokol, ortaklığın geçiş döneminin uygulanmasına ilişkin koşulları, usulleri, sıra ve süreleri belirlemekte; sanayi ürünlerinde gümrük birliği, tarım için tavizli rejim, işgücünün serbest dolaşımı, yabancı sermaye, yerleşme serbestisi, rekabet ve devlet yardımları, ihracatın desteklenmesi ve mali yardımlar gibi temel konularda hükümler içermektedir.”²¹

²¹ Karlık S.R. ve Dural B.Y. (Ed.). 2013. *Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınevi

Katma protokolde yayınlanan ve geçiş döneminin ilkeleri olarak nitelenen belli vurgular söz konusudur. Bunlar; taraflar arasındaki ilişkinin karşılıklı ve dengeli olması, gümrük birliğinin aşamalı şekilde kurulması, ekonomik faaliyetlerin yakınlaştırılması olarak sıralanabilir.

Katma protokol, Gümrük Birliği'ni aşan bir ekonomik entegrasyon mevzuatıdır. Sadece işçilerin, malların ve hizmetlerin serbest dolaşımını konu edinmemiş ayrıca ulaştırma, devlet yardımları, rekabet ve ekonomi politikalarının yakınlaştırılması konularına da değinilmiştir.²²

Türkiye, 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik kriz ve iç siyasi meseleler yüzünden katma protokole konu olan yükümlülüklerini yerine getirmek konusunda ciddi problemler yaşamıştır. Topluluk, bu durumu öne sürerek kendi yükümlülüklerini yerine getirmek konusunda isteksiz davranmıştır. Özellikle işçiler serbest dolaşımı konusunda bazı düzenlemeler yapılmış fakat işçilerin serbest dolaşımı tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı ve diğer alanlarda da herhangi bir ilerleme kaydedilememiştir.

12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte topluluk ve Türkiye arasında siyasi problemler baş göstermiş, Yunanistan'ın 1980 yılında topluluğa üye olmasıyla birlikte sorunlar artış göstermiştir. Topluluk, Türkiye ile siyasi sorunların artış göstermesi sebebiyle siyasi ilişkilerini dondurmuş ve mali iş birliğini askıya almıştır.

1983 yılında sivil yönetimin iktidara gelmesi ve liberal ekonomi politikalarına geri dönüş yapılması ilişkilerin normalleşmesiyle sonuçlanmıştır. Ortaklık mevzuatının verimli bir şekilde işletilememesi ve askıya alınması gibi durumlar topluluğa üye olmanın çok kolay olmadığını göstermiştir.

7.1.3 SON DÖNEM (1996 -)

²² Katma Protokol https://www.ab.gov.tr/files/ardb/katma_protokol.pdf [Erişim tarihi 20.01.2023]

Brüksel’de gerçekleştirilen 36.Dönem Ortaklık Konseyi Toplantısında, Gümrük Birliği’nin son döneminin 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren uygulanmasına karar verilmiştir.

Karlık ve Dural’ın (2013. s.13) aktardığı gibi; Toplantıda, Gümrük Birliğinin son dönemini uygulamaya koyan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının (OKK) dışında şu düzenlemeler kabul edilmiştir:

- Taraflar arasındaki ilişkilerin Ankara Anlaşması’nın öngörmediği alanlarda da güçlendirilmesini amaçlayan bir Tavsiye Kararı (Ortaklık ilişkilerinin geliştirilmesine ilişkin İlke Kararı)
- Türkiye’nin üçüncü ülkelere karşı 1 Ocak 2001’e kadar ortak gümrük tarifesinin üzerinde vergi uygulayacağı hassas ürünleri belirleyen 2/95 sayılı Karar,
- Türk ekonomisinin Gümrük Birliğine bağlı olarak geçireceği değişiklikler esnasında ihtiyaç duyacağı mali yardım ve iş birliğinin çerçevesini belirleyen Topluluk Deklarasyonu.

7.2 TAM ÜYELİK SÜRECİ

Türkiye, Ankara Anlaşmasının son döneminin bitmesini beklemeden 14 Nisan 1987’de tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Topluluğun başvuruya cevabı; Türkiye’nin sosyal, politik ve ekonomik alanda daha fazla gelişme göstermesi gerektiği, topluluğun iç bütünleşmesini tamamlamadan yeni bir üye kabul etmeyeceği şeklinde olmuştur. 12- 13 Aralık 1997 tarihinde Lüksemburg’ta gerçekleştirilen zirvede, Türkiye tam üyelik konusunda belirli yeterliliklere sahip olduğu belirtilse de aday ülkeler listesinde kendine yer bulamamıştır. Bu durum, Türkiye’nin genişleme sürecinin dışında kalmasına sebep olmuştur.

17 Ağustos 1999 yılında yaşanan Marmara depremi Yunanistan ile ilişkilerde pozitif bir dönemin yaşanmasına sebep vermiş, bu durum Avrupa Birliği ile olan ilişkilere olumlu yansımıştır. “Komisyonun 13 Ekim 1999’da Türkiye’nin “aday ülke” olmasını tavsiye etmesi üzerine Türkiye, 10 – 11 Aralık 1999’da Helsinki’de yapılan Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde Avrupa Birliği’ne “aday ülke”

olarak kabul edilmiş, kendisinin diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille belirtilmiştir.” (Karluk ve Dural’ın 2013. s.19)

Helsinki zirvesinde alınan bu karar Türkiye için büyük bir öneme sahiptir. İlgili kararın ardından Avrupa Birliği Konseyi, 8 Mart 2001 tarihinde Kopenhag Kriterlerine uyum sağlanması konusunda bir mevzuat belgesi olan Katılım Ortaklığı Belgesi’ni yayınlamıştır. Katılım Ortaklığı, Türkiye'nin üyelik hazırlıkları için gerekli öncelik alanlarını belirlemektedir. Belgede, genişletilmiş siyasi diyalog ve siyasi kriterler, ekonomik kriterler, iç pazar, vergilendirme, tarım, balıkçılık, ulaştırma, istatistik, istihdam ve sosyal işler, enerji, telekomünikasyon, bölgesel politika ve yapısal unsurların eşgüdümü, kültür ve görsel – işitsel politika, adalet ve içişleri, gümrükler, idari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi başlıkları yer almakta, bu başlıklar için kısa ve uzun vadeli hedefler açıkça belirtilmektedir.²³ Bu hedefler doğrultusunda Türkiye, 19 Mart 2001 tarihinde hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik ulusal bir programı açıklamıştır. Bu programla birlikte, Türkiye’de siyasi kriterlerin geliştirilmesi konusunda önemli siyasi reformlar yapılmış, insan hakları ve ifade özgürlükleri konusunda çalışmalar yapılmış, idari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi konusunda önemli hukuki ve idari reformlar hayata geçirilmiştir.

Yapılan reformlar ve çalışmalar etkisini göstermiş 2002 Aralık ayında Kopenhag’da yapılan zirvede, tamamlanması gereken siyasi ve idari reformların Aralık 2004 tarihine kadar gerçekleştirilmesi halinde, 2005 yılı itibariyle katılım müzakerelerine başlanacağı belirtilmiştir. 17 Aralık 2004’te gerçekleştirilen Avrupa Birliği Devlet ve Hükûmet Başkanları Zirvesi’nde Türkiye ile üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005’te başlamasına karar verilmiştir.

Katılım müzakerelerinde bugüne kadar 16 fasıl açılmış, bir tanesi geçici olarak kapatılmıştır. Günümüz itibariyle Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişki iki kategori üzerinden devam etmekte olup, ortaklık ilişkisi ve adaylık süreci üzerinden

²³ Katılım Ortaklığı Belgesi,

https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf [Erişim Tarihi 28.01.2023]

ilerlemektedir. Dönem dönem yaşanan gerginlikler, siyasi görüş farklılıkları adaylık sürecini zayıflatsa da hiçbir zaman süreçten tam bir kopuş gerçekleşmemiştir. Gümrük Birliği'nin getirdiği yükümlülükler ve Kopenhag Kriterleri konusunda yapılacak hukuki, idari ve ekonomik çalışmalar Türkiye'nin AB üyelik sürecini hızlandıracaktır.

8. AB İLERLEME RAPORLARINDA İNSANİ GÜVENLİK OLGUSU / KAVRAMI

8.1 AB'NİN İNSANİ GÜVENLİK OLGUSU/KAVRAMINA BAKIŞI

Avrupa Birliği çağımızın en büyük siyasi projelerinden biridir. Temel hedefi; Avrupa genelinde barışı sağlamak ve üye ülkeler arasında ekonomik iş birliğini arttırmak olan Avrupa Birliği bu durumu kendi değerlerini temel alarak gerçekleştirmektedir. “AB'nin değerleri AB antlaşmasının 2. maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre, birlik, insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı ilkeleri üzerine kurulmuştur.”²⁴ 1994 yılında Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Programı tarafından yayınlanan İnsani Kalkınma Raporunda bahsedilen insani güvenlik olgusu ile AB değerleri birbirini kapsayan, fikirsel olarak paralellik gösteren bir yapıya sahiptir. Bu fikirsel paralellığe rağmen insani güvenlik olgusu, 2003 yılına kadar AB belgelerinde güvenleştirilmiş bir kavramsal forma sahip değildi.

“2003 yılı Aralık ayında AB komisyonu tarafından yayınlanan “Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi” (AGS) ile birlikte güvenlik olgusu genişleyerek insani güvenlik olgusu olarak AB raporları ve belgelerinde kendine yer buldu.”²⁵ Bu belgeyle birlikte, AB tanımlanan yeni tehdit türlerinin askeri ya da devlet güvenliği boyutundan farklı olduğunu ve bu yeni güvenlik problemlerinin çözülmesi için farklı yöntemler geliştirilmesi gerektiğini açıklamıştır.

²⁴ AB Anlaşması https://www.ab.gov.tr/bir-bakista-ab_3.html [Erişim zamanı 12.01.2023]

²⁵ Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi

<https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> [Erişim tarihi 11.01.2023]

Büyükbaş (2006, s.50) yaptığı çalışmada Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi ile ilgili aşağıdaki noktalara değinmiştir:

“AB söz konusu Güvenlik Strateji Belgesi’ni yayımlayarak ortak bir stratejik kültür geliştirme ve ortak bir tutum belirleme iradesini göstermiştir. Fransa ve Almanya’nın öncülüğünde AB, siyasi bir dünya gücü olarak konumlanma çabası içine girmiştir. Javier Solana, Genel Sekreter ve Yüksek Temsilci, AB Dışişleri Bakanı olarak atanmıştır. Böylece Avrupa Birliği, bir sivil güç konumu ile yetinmeyeceğini, dünya güvenlik ve savunma politikasında, dünya düzeninin biçimlendirilmesinde ABD ile eşit düzeyde bir aktör olarak rol oynama iradesini ortaya koymuş olmaktadır. Belge, AB’nin ulus-devlet stratejik kültür geleneğinin aşarak, ortak stratejik kültür geleneği oluşturma çabasının ilk örneğini teşkil etmektedir.”²⁶

Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi ile birlikte Avrupa Birliği’nin küresel politika ve yeni tehditler konusunda geliştirdiği perspektif açığa kavuşmuştur. Bu perspektife göre güvenlik olgusu salt olarak askeri boyutu içermemekle birlikte, olgunun politik, ekonomik ve çevresel boyutlarını kapsayacak şekilde genişletilmesi öngörülmüştür. Güvenliğin genişleyen bu boyutlarında ortaya çıkacak problemlerin çözülmesi için doğru politikalar geliştirilmesi ve önlemlerin alınması yeni güvenlik politikalarının sonucu olarak belgede yerini almıştır.

Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi, “Güvenlik Ortamı: Küresel Meydan Okumalar ve Temel Tehditler”, “Stratejik Amaçlar” ve “Avrupa Siyasetine Etkiler” olarak üç bölüme ayrılmaktadır.

²⁷

- **Güvenlik Ortamı:** Küresel Meydan Okumalar ve Temel Tehditler: Bu bölümde uluslararası terör, bölgesel çatışmalar, devlet sınırlarını aşan organize suçlar, yoksulluk ve açlık gibi konular temel tehditler olarak sıralanmıştır. Yoksulluk ve açlığın bölgesel istikrar konusunda problemlere ve silahlı çatışmalara yol açtığı belirtilmiş, yoksulluk ve açlıkla mücadele politikası güvenlik önlemleri arasında sayılmıştır. Yoksulluk ve güvenlik arasında

²⁶ Büyükbaş, H. (2006). AVRUPA GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ VE TÜRKİYE . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 61 (01) , 37-66 , ss.50.

²⁷Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi

<https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> [Erişim tarihi 29.01.2023]

kurulan bağ ile birlikte insanı güvenliğin alt maddelerinden biri olan ekonomik güvenliğe atıfta bulunulmuştur.

- **Stratejik Amaçlar:** Bu bölümde Avrupa Birliği güvenliğini savunmak ve değerlerini desteklemek için üç stratejik hedeften bahsetmiştir. Bunlar; tehditleri ele almak, bölge güvenliğini inşa etmek ve çok taraflılığa dayalı bir uluslararası düzenin benimsenmesidir. Küresel düşünüp yerel düzeyde hareket etme ilkesiyle olaylara bakılması gerektiği belirtilmiş, gelecekte oluşturacağımız dünyanın şu andaki eylemlerimizle biçimleneceğinden bahsedilmiştir. Avrupa Birliği'nin güvenliğinin sağlanabilmesi için demokrasinin uluslararası seviyede uygulanabilir olması fikrine yer verilmiştir.

“AB, kitle imha silahlarının yayılması, terörizm ve zayıf devletlerin parçalanarak istikrarsız bir ortamın oluşması (state failure) ve organize suçların meydana getireceği tehlikelere karşı hazır olmalı ve krizin ortaya çıkmasını önlemelidir. Küreselleşen bir dünyada güvenlik tehdit ve riskleri artık sadece askeri kaynaklı olamayacağına göre, tehdit ve risklerin önlenmesi veya engellenmesi de sadece askeri araçlarla mümkün olmayacak; siyasi, diplomatik ve askeri araçların birlikte kullanılması ve değerlendirilmesiyle aşılabilecektir. Belgenin burada, In. Bush Yönetimi'nin ABD stratejisine eleştirel bir gönderme yaptığı görülmektedir. Zira Bush Yönetiminin askeri kuvveti, sonuca götüren tek etkili dış politika aracı olarak değerlendirilmesi, Avrupa' da sıklıkla bir eleştiri konusu olmuş, diplomatik ve ekonomik araçların kullanılmasında isteksiz davranılması yadırganmıştır.”²⁸

- **Avrupa Siyasetine Etkiler:** Tutarlı bir dış politika ve kriz yönetimi konusunda ilerleme kaydedildiği belirtilmiş, ancak AB'nin kendi potansiyeline uygun katkıda bulunabilmesi için daha aktif, daha tutarlı ve daha yetenekli olunması gerektiği açıklanmıştır. Stratejik hedefleri gerçekleştirme noktasında birliğin daha aktif rol alması gerektiği, aynı durumun siyasi, diplomatik, askeri ve sivil, ticari ve kalkınma faaliyetleri, kriz yönetimi ve çatışmaların önlenmesi alanlarında da uygulanmasının bir zorunluluk olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber yeni dinamik tehditlere karşı koymak için aktif politikalara duyulan ihtiyaca vurgu yapılmıştır. Avrupa Birliği'nin dipla-omatik çabalar konusunda daha aktif rol alması gerektiği belirtilmiş, birliğe üye olan ulus devletlerin bu konuda AB politikalarını desteklemesi gerektiği belirtilmiştir.

²⁸ Büyükbaş, H. (2006). AVRUPA GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ VE TÜRKİYE . Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 61 (01) , 37-66 , ss.56.

Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi yayımlandıktan bir sene sonra “Avrupa için İnsani Güvenlik Doktrini” (A Human Security Doctrine for Europe) adlı raporun ortaya çıkmasına neden olmuştur. 15 Eylül 2004 tarihinde yayınlanan ve Barselona Raporu olarak adlandırılan raporda; insan güvenliği neden Avrupa Birliği’ni ilgilendiriyor şeklinde özel bir başlık açılmış ve bu başlık altında, yeni küresel bağlamda, Avrupa Birliği’nin güvenlik politikalarının yalnızca devlet güvenliği üzerine değil, insani güvenlik olgusu üzerine inşa edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. “Avrupa Birliği için insani güvenlik yaklaşımının, ulus-devletlerin güvenlik yaklaşımında olduğu gibi, yalnızca birliğin sınırlarının savunulmasına odaklanmaması gerektiğini ve her bir insanın korunmasına katkıda bulunması gerektiğinden bahsetmiştir.”²⁹ Beş yeni ilkenin açıklandığı, ‘Yeni Bir Avrupa Güvenlik Doktrini İçin İlkeler’ adlı başlıkta ilkeler : insan haklarının önceliği, şeffaf otorite anlayışı, yönetimde çok taraflılık, aşağıdan yukarıya yaklaşımı, bölgesel odaklama ve yaklaşım, yasal araçların kullanımı, uygun güç kullanımı olarak sıralanmıştır.

Barselona Raporu’nda Avrupa’nın bir barış projesi olarak küresel siyasette yer almaya devam edeceği, Avrupa’da barış ve güvenliğin korunmasının AB’nin önceliği olarak görüldüğü fikrine vurgu yapılmıştır. Savaş ve çatışmaları önlemenin insani güvenlikle olan bağlantısına vurgu yapılmış, barışı teşvik etmenin karşılıklı bağımlılık ve ortak standartlara bağlılık temelinde oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır. Rapora göre gerekli araçlar, ortaklık anlaşmaları karşılıklı ticaret ve diğer iş birliği biçimleriyle sağlanmalıdır. Rapor, insani güvenlik misyonları için belirlenmiş bir görevler menüsü içermemektedir. Barışı koruma ve insani yardım misyonlarına ilişkin literatür için askeri ve sivil görev listesi belirlenmiştir. Bunlar; hukuk ve hukuksal yanının yeniden tesisi, yeniden yapılanma, insani yardım ve kalkınma, silahsızlanma, yeni kurumların inşası, sivil topluma destek, bağımsız medya ve eğitimidir.

²⁹ Avrupa için İnsani Güvenlik Doktrini (A Human Security Doctrine for Europe)

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/human_security_report/_human_security_report_en.pdf [Erişim tarihi 21.01.2023]

Raporun odak noktası, kanun kamusal düzen ve kamu güvenliği başlıklarında insani güvensizliğin azaltılmasıdır. Bu konuda izlenecek yöntemler; insan hakları ihlallerini izlemek, savaşı tarafları ayırmak, silahlı grupları silahsızlandırmak ve gerekirse bu konuda askeri güç kullanmak olarak tanımlanmıştır. İnsani güvenlik konusunda çalışacak kurumların ve personellerin göz önünde bulundurması gereken etik değerler şu şekilde sıralanmıştır.

- İnsanları ve insan haklarını milliyet ve ülke ayrımı gözetmeksizin her şeyin üstünde tutmak
- Bireysel sorumluluk empati ve başkalarına yardımcı olma yeteneği
- Hukuka saygı ve hukuk bilgisi
- Çatışma ve müdahalenin toplumsal cinsiyet boyutlarına ilişkin farkındalık

Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi ve Barselona Raporuyla birlikte AB, insani güvenliğin uygulanabilmesine yönelik resmi çerçeveyi belirlemiş ve bu konudaki ilkeleri hayata geçirerek önemli ilerlemeler kaydetmiştir. 2003 ve 2004 yıllarında yayımlanan her iki belge insan güvenliğin teori ve pratik konusunda rehber özelliği taşıyan iki belgesidir.

8.2 2019'DAN İTİBAREN İLERLEME RAPORLARINDA İNSANI GÜVENLİK OLGUSU / KAVRAMI

Avrupa Birliği İlerleme Raporları, aday ülkelerin, siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan değerlendirildiği ve ilgili ülkenin Kopenhag Kriterleri temelinde birliğe ne kadar uyum sağlayabildiğini gösterdiği değişim ve gelişimi detaylı olarak inceleyen raporlardır. “22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi’nde Avrupa Birliği’ne üyelik için başvuran devletlerin gerçekleştirmesi gereken belli başlı kriterlere yer verilmiştir. Kopenhag Kriterleri olarak isimlendirilen bu kriterler siyasi, ekonomik ve uyum kriterleri olarak üç başlıkta toplanmaktadır.”³⁰

³⁰Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi, <https://www.ab.gov.tr/302.html> [Erişim tarihi 11.01.2023]

- a. Siyasi Kriterler: Avrupa Birliği'ne girmek isteyen ÷lkelerden kurumsallaşmış bir demokrasi k÷ltürüne sahip olması, işleyen ve istikrarlı bir hukuk sisteminin var olması, insan haklarına değeri veren bir devlet yapısı, azınlıklar ve azınlıkların hakları konusunda duyarlı olması istenmektedir.
- b. Ekonomik Kriterler: Aday ÷lkelerin, serbest piyasa ekonomisi konusunda kurumsallaşmış bir yapıya sahip olması, Avrupa Birliği içinde bulunan ekonomik güçlerin ve bu güçlerin oluşturduğu rekabet ortamının üstesinden gelecek bir kapasiteye sahip olması istenmektedir. Bununla birlikte, liberal ekonomik politikaların detayları hakkında devlet kurumları arasında bir düşünce birliğinin olması beklenmektedir.
- c. Uyum Kriterleri: Aday ÷lkelerin siyasi, ekonomik ve parasal birlik konularında gereken yükümlölükleri yerine getirmeleri beklenmektedir.

Yukarıda bahsedilen kriterler kapsamında hazırlanan raporlar, aday ÷lkeler için temel standartları belirleyen referans belge statüsündedir. İlerleme raporları sadece siyasi ve ekonomik değışim ve gelişimi ele almayıp aynı zamanda bu konulardaki sorunları da içermektedir. Sorunların çözümüne yönelik görüşler ve öneriler aday ÷lkelerin izlemesi gereken yöntem ve metodlar konusunda yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. İlerleme raporları ilk kez 1998 yılında yayınlanmaya başlamıştır. İlerleme raporları 1998 yılında ilk defa Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanmaya başlamıştır. Müzakere ve katılım süreci devam ettiği sürece her aday ÷lke için yılda bir kere hazırlanmaktadır. Türkiye için hazırlanan ilerleme raporu beş farklı bölüm, 33 fasıldan meydana gelmektedir.

Erdoğan çalışmasında (2014, s.4) ilerleme raporlarına ilişkin şu bilgileri kaydetmiştir.³¹

³¹ Erdoğan, R. (2014). Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında 24. Fası: "Güvenlik" Politikalarının İçerik Analizi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13 (2), 1-19. DOI: 10.1501/Avraras_0000000207

İlerleme raporları, AB konseyine sunulan bir değerlendirme raporu olması bakımından aday ülkeyi bağlayıcı bir özelliğe sahip olmadığı değerlendirilse de; aday ülke olma, Katılım Ortaklığı Belgesi'nin hazırlanması, müzakerelerin başlayıp başlamayacağı ve üye olma konularında AB Konseyi'nin karar almasındaki en etkili aracın ilerleme raporu olduğu söylenebilir.

AB Komisyonu raporun hazırlanması sürecinde farklı kaynaklardan bilgi almaktadır. Bu kaynaklar; ilgili ülkenin devlet kaynaklarından alınan resmi veriler, uluslararası kuruluşların hazırlamış olduğu raporlar, sivil toplum kuruluşlarından sağlanan belgeler, AB Parlamentosu tarafından hazırlanmış raporlar ve alınan karar örnekleri, AB'ye üye devletler tarafından hazırlanmış raporlardan oluşmaktadır.

8.2.1 İLERLEME RAPORLARININ BİRLİK ÇIKARI VE İNSANI GÜVENLİK BOYUTLARI

İlerleme raporlarındaki söylem ve içeriğe bakıldığında; genel olarak iki farklı kategori göze çarpmaktadır. Özellikle göç konusunda AB, bazı söylemlerinde birlik çıkarlarını ön plana alırken, bazı söylemlerinde insani güvenlik odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. Göç hareketlerinin yükseldiği dönemlerde söylemler ağırlıklı olarak AB çıkarlarına odaklanmaktadır.

Göç hareketleri başlamadan önceki dönem ve göç hareketlerini durgunluk dönemlerinde söylemler daha çok insani güvenliğe vurgu yapmaktadır. Göç hareketlerinin yükselmeye başladığı ve zirve yaptığı dönemlerde; Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerine düzensiz göç ile ulaşmaya çalışan göçmen sayısı gibi vurgular çıkar odaklı söylemler olarak tanımlanmıştır.

Göç hareketlerinin durgun olduğu veya yeni yükselmeye başladığı dönemlerde; gözaltı merkezlerinde ve gözlem altında tutulan göçmenlere yapılan muamelenin iyileştirilmesi gibi söylemler insani güvenlik odaklı söylemler olarak tanımlanmıştır.

İlerleme raporlarında sıkça karşılaşılan söylemlerden biri etkin bir sınır yönetiminin oluşturulması durumudur. Sınırların daha iyi kontrol edilmesi, göçmenleri AB'nin dış sınırlarında durduracak güvenlik önlemlerinden biridir. Alınan bu güvenlik önlemi

AB'nin çıkarları doğrultusunda yaptığı açıklamalar arasında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte ilerleme raporlarında geçen düzensiz göçmenlere psiko-sosyal hizmetlerin ve adli yardımın sağlanması insani güvenliğin alt başlıklarından olan siyasal güvenlik, toplum güvenliği ve birey güvenliği kategorilerini kapsamaktadır. Örgütlü suçlarla mücadele başlığında soruşturma kapasitesinin artırılması için Europol ve Eurojust ile Türk Kolluk Kuvvetleri'nin iş birliğinin sağlanması konusuna özellikle vurgu yapılmaktadır. Bu durum düzenli veya düzensiz göç ile AB topraklarına giriş yapan göçmenlerin soruşturmasının sağlıklı ve etkin bir şekilde yapılması konusunda büyük bir öneme sahiptir. AB kurumları, topraklarına kabul edeceği göçmenlerin geldikleri coğrafyalarda herhangi bir terör faaliyetinde bulunup bulunmadıkları veya herhangi bir suça karışıp karışmadıkları bilgisine bu iş birliği sayesinde daha hızlı ve daha güvenli şekilde ulaşabileceklerdir. Europol, Eurojust ve Frontex kurumları, AB tarafından güvenlik konusunda bir araç olarak kullanılmakta ve bu konudaki söylemler AB'nin çıkarlarını gözetmektedir.

Gözetim ve toplama merkezlerinde ya da bunlar dışında ikamet eden göçmenlerin psiko-sosyal destek ve adli yardım sağlanması konusuna yapılan vurgu, insani güvenlik olgusuna vurgu yapmaktadır. Psiko-sosyal destekle göçmenleri savaşın ve çatılmaların etkilerine karşı koymak, travmalara karşı korumak, göçmenleri ruhsal anlamda güçlendirmek amaçlanmaktadır. Özellikle psiko-sosyal desteğe verilen önem insani güvenliğin yedi temel bileşeninden olan sağlık güvenliği ile yakından ilgilidir. Bununla birlikte göçmenlere adli yardım desteğinin sağlanması gerektiği siyasi güvenlik ile ilişkilendirilmektedir. İlerleme raporlarında belirtilen diğer bir insani güvenlik odaklı söylem mülteci çocukların eğitim haklarına erişim sağlayamamasıdır. Avrupa Birliği bu söylemde göçmenlerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını ön plana almış ve bu söylem insani güvenliğin alt başlığı olan, siyasi güvenlik bağlamında değerlendirilmiştir.

Diğer bir çıkar odaklı söylem, Türkiye'nin ege sahillerinden düzensiz geçişi önleme kapasitesinin güçlendirilmesi ve bu konuda Yunanistan ile iş birliği yapılmasına dayanan maddedir. Güvenlikle ilişkili olan birimlerin güçlendirilmesi bu konuda başta Yunanistan olmak üzere diğer AB kurumlarıyla iş birliğinin sağlanması gibi söylemler, göç hareketlerini önlemek, göçmen akınını AB'nin dış sınırlarında

durdurmak amaçlarına hizmet ederek, insani güvenlik yerine AB'nin çıkarlarını ön plana almaktadır.

Mültecilerin; barınma, sağlık, beslenme, güvenlik gibi temel hizmetlere erişimde sıkıntı yaşamaları sağlık güvenliği, çevresel güvenlik ve gıda güvenliği hakkına tezat oluşturmaktadır. İlerleme raporlarında insani güvenlik ve onun yedi temel bileşenine yapılan atıflar insai güvenlik odaklı söylemler olarak nitelendirilmiştir. AB, mültecilerin temel hizmetlere erişimde yaşadığı sıkıntıları raporlarken insani güvenlik olgusunu vurgulamak istemektedir.

Tablo 8.1: Çıkar Odaklı ve İnsani Güvenlik Odaklı Söylemlerin Sınıflandırılması

ÇIKAR ODAKLI SÖYLEMLER	İNSANİ GÜVENLİK ODAKLI SÖYLEMLER
Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerine düzensiz göç ile ulaşmaya çalışan göçmen sayısı	Gözaltı merkezlerinde ve gözlem altında tutulan göçmenlere yapılan muamelenin iyileştirilmesi
Düzensiz göç ile AB ülkelerine giriş yapmaya çalışan göçmenlerin oluşturacağı siyasi - ekonomik ve sosyal baskı	Geri gönderme merkezlerindeki insani koşulların düzeltilmesi ve iyileştirilmesi
Etkin bir sınır yönetiminin sağlanması ve EUROPOL ve FRONTEX ile kurumlararası işbirliği	Düzensiz göçmenlere psiko-sosyal hizmetlerin ve adli yardımın sağlanması
Cezai konularda işbirliğinin sağlanması ve EUROJUST ile işbirliği yapılması	Mülteci çocukların eğitim haklarına erişim sağlayamaması (2015)
Türkiye'nin Ege Sahillerinden düzensiz geçişi önleme kapasitesini güçlendirmesi ve bu konuda Yunanistan'la işbirliği yapılması gerektiği (2015 raporu)	Mültecilerin temel hizmetlere (barınma, sağlık, beslenme, güvenlik) erişimde sıkıntı yaşaması

8.2.2 2009 İLERLEME RAPORU

2009 ilerleme raporunda göç kelimesi 6 farklı sayfada yer almıştır. Bu seneye ilişkin raporda nüfus ve göç istatistikleri konusunda bir veri tabanı oluşturulduğu, bu

durumun AB'nin kurumsal yapısının bir gereği olduğu ve bu konuda ilerleme kaydedildiği bilgisine yer verilmiştir. Aynı raporun 24. faslı olan “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” başlığında göç ve iltica konusunda sınırlı ilerleme kaydedildiğinden bahsedilmektedir. Ekim 2008’de İltica ve Göç Mevzuatını ve İdari Kapasiteyi Geliştirme ve Uygulama Bürosu’nun kurulduğunu, ilgili büronun idari yapısı ve mevzuatından bahsedip kaynaklarının görevleri ile kıyaslandığında kısıtlı olduğundan bahsetmektedir.

İlerleyen paragraflarda “Türk Kolluk Kuvvetleri’nin” yakalamış olduğu yasa dışı göçmen sayılarına (65.737) yer vermiş, bu miktarda 2007 yılına göre (64.290) bir artış olduğundan bahsedilmiştir. Yasa dışı göçmenlerin barınması amacıyla açılan iki yeni misafirhanenin kapasiteyi arttırmasına rağmen, mevcut kapasitenin hala yeterli düzeyde olmadığı vurgulanmaktadır.

İltica ve göç alanında çalışan personel için özel bir eğitim programı bulunmadığı gibi eğitilmiş personeli sistemde tutundurmaya yönelik özel bir yapının olmaması eleştirilmiştir. 2009 raporunun Dış sınırlar ve Schengen bölümünde Türkiye üzerinden gerçekleşen yasa dışı göç sebebiyle komşu ülkelerle sınır iş birliği kurulması ve Avrupa Sınır Güvenliği Birimi (FRONTEX) ile bir çalışma düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sığınmacı ve mültecilerin sosyal dayanışma fonuna erişimlerinin sınırlandığı, buna rağmen sığınmacıların ihtiyaçlarının İçişleri Bakanlığı’nın bütçesinden karşılandığı belirtilmiştir.

2009 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde, mevzuat ve kurumsal yapının daha fazla gelişmesi gerektiğine dair vurgular dikkat çekmektedir. İlgili raporda yasa dışı göçmenlerin barınmasıyla ilgili problemlerin, insani güvenliğin alt başlığı olan sağlık güvenliği, yiyecek güvenliği ve çevre güvenliğiyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Yasa dışı göçmenlerin her zaman yiyeceğe erişim için fiziksel imkanlara sahip olmaları yiyecek güvenliğinin, hastalıklardan ve sağlıksız yaşam koşullarından korunması sağlık güvenliğinin, doğanın kısa ve uzun vadeli hasarlarından korunması gerekliliği çevre güvenliğinin unsurlarındandır.

İltica ve göç konusunda eğitimli personelin bulundurulması insani güvenliğin alt başlıklarından olan siyasal güvenliğe vurgu yapıldığını göstermektedir. Yasa dışı göçmenlerin temel insan haklarına saygı gösterilmesi, göç hakkında çalışan kurumların kalitesi ve niteliğiyle doğru orantılıdır.

Sığınmacıların ihtiyaçlarının İçişleri Bakanlığı bütçesinden karşılanması, sığınmacıların iktisadi güvenliğinin, temel gıdaya fiziki erişimlerini olduğunun ve sağlık konusunda asgari bir korumanın sağlandığına işaret eder. 2009 ilerleme raporu göçmen ve mültecilerin insani haklarına vurgu yapmakla birlikte iktisadi güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği ve çevre güvenliği başlıklarına vurgu yapmaktadır.

8.2.2 2010 İLERLEME RAPORU

2010 ilerleme raporunun “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” başlığında göç konusunda çeşitli ilerlemeler kaydedildiğinden bahsedilmiştir. Mart 2010’da düzensiz göçle mücadeleyle ilişkin İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan genelgeye göre, adli işlemleri tamamlanan düzensiz göçmenlerin geri gönderme merkezlerine yerleştirilmeleri sağlanmaktadır. Geri gönderme merkezlerini belirli sahip olması gereken fiziksel koşullar ve bu merkezlerdeki uygulamalara ilişkin temel esasların düzenlenmesi ve bu merkezlerin düzenli olarak denetlenmesi insan hakları ile ilgili iddiaların soruşturulması ve hukuki danışmanlığa erişimlerinin sağlanması gerektiği belirtiliyor. 2009 yılında Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün düzenlemiş olduğu genelgeyle düzensiz göçmenlerin ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri sağlandığı belirtilmiştir.

Eylül 2010 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) tarafından yayımlanan genelgeyle geri gönderme merkezlerine gönderilen göçmenlerin, bu merkezlerde kaldıkları süre boyunca masraflarının devlet tarafından karşılanacağı, avukatla görüşme hakkının olacağı özellikle vurgulanmıştır. Düzensiz göçmenleri barındırma kapasitesinin yetersiz olduğu, kapasite artırma çalışmalarının yeni projelerle birlikte devam ettiğine vurgu yapılmıştır.

Sığınmacı çocuklarının sağlık ve eğitim haklarının korunmasına yönelik bazı çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. 7 ile 14 yaş arasındaki çocukların sadece dörtte birinin düzenli olarak eğitim aldığı özellikle vurgulanmıştır.

2010 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; düzensiz göçmenlerin geri gönderme merkezlerindeki fiziksel koşulların düzenlenmesi, denetlenmesi, insan hakları ihlallerinin soruşturulması ve hukuki danışmanlık sağlanması gibi eylemler raporun insan haklarına yaptığı vurguyu pekiştirmektedir. İnsani güvenliğin alt başlıkları olan, sağlık güvenliği, çevre güvenliği ve insanların temel insan haklarına saygı gösterdiği bir toplum içerisinde yaşamasının temin edildiği siyasal güvenliği ön plana çıkarmaktadır. AB'nin 2009 yılında çıkan genelgenin düzensiz göçmenlerin ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesine yaptığı vurgu, sağlık güvenliği kavramına önem verdiğini göstermiştir.

Göçmenlere ücretsiz barınma hakkının devlet tarafından sağlanması, avukata erişim hakkı, sığınmacı çocuklarının sağlık ve eğitim haklarına dair paylaşılan bilgiler göçmenlerin ve sığınmacıların sağlık güvenliği ve siyasal güvenliği konularına atıfta bulunmaktadır. 2010 raporunda göçmenler ve sığınmacılara ilişkin durum ve şartların insan haklarına paralel olarak geliştiğini ve bu yönde daha fazla çalışmanın yapılması gerektiğine dair bir söylem gözlemlenmektedir.

8.2.3 2011 İLERLEME RAPORU

2011 ilerleme raporunun “Medeni ve Siyasi Haklar” başlığında, Avrupa Konseyi İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesinin (CPT) düzenlemiş olduğu raporlardan bahsedilmektedir. Bu raporlarda gözlem altında tutulan göçmenlerin aşırı kalabalık, bakımsızlık, gün ışığına sınırlı erişim, kötü hijyen koşulları ve birçok eksikliğin bulunduğu gözaltı merkezlerinde barındıkları raporlanmıştır. Mülteciler ve sığınmacılarla ilgili olarak, özellikle göç ile ilgili gözaltı ve sınır dışı etme uygulamalarına ilişkin mevzuatta çeşitli boşluklar olduğu ve bu boşlukların endişe yarattığı aktarılmıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın desteğiyle, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına

sığınmacılar, mülteciler ve düzensiz göçmenlerin sağlık alanlarındaki masraflarına ilişkin ödenek tahsis edildiği bilgisine yer verilmiştir. 2010 yılında düzensiz göçmenlerin sayısı 32.667 iken 2011'in ilk altı ayında sayı 12.727 olarak kaydedilmiştir. Dış sınırlar ve Schengen bölümünde hava alanı transit bölgelerindeki düzensiz göçün kontrol altına alınması için daha fazla çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Düzensiz göçün önlenmesi için Türkiye'nin AB kurumlarıyla daha fazla iş birliğine gitmesi gerektiği açıklanmıştır.

2011 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; göçmenlerin barınma şartlarının CPT raporlarına olumsuz olarak yansması, sağlık güvenliği ve çevre güvenliği kavramlarına yapılan vurguyu belirtmektedir. Gözaltı ve sınır dışı etme uygulamalarındaki mevzuat boşluklarının neden olduğu açıklardan bahsedilmesi AB'nin siyasal güvenlik ve birey güvenliğine verdiği önemi göstermektedir. Düzensiz göçün önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi konusundaki ifadeler AB'nin göçmenler konusunda insani güvenlik yerine kendi güvenliğini önceleyen bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir.

8.2.4 2012 İLERLEME RAPORU

2012 ilerleme raporunun "Medeni ve Siyasi Haklar" başlığında, gözaltı merkezlerinde göçmenlere yapılan muamelenin iyileştirilmesi gerektiğine yer verilmiştir. 2011 ilerleme raporunda yer verilen göç ile ilgili gözaltı uygulamalarına dair mevzuatta yer alan boşluklara 2012 raporunda da yer verilmiş, bu boşlukların endişe kaynağı olduğu tekrarlanmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı'nın (YUKK) kabul edilmediği ,eğer kabul edilirse bu kanunla birlikte göçmen ve mülteci haklarının uluslararası standartlara uygun nitelikte olacağı belirtilmektedir.

Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 2011 yılında 44.415'e ulaşarak 2010 yılı rakamlarına göre yüzde 26'lık bir artış göstermiştir. Düzensiz göçmenlerin durumlarını iyileştirmeye yönelik hiçbir idari tedbirin alınmadığına yer verilmiştir. Geri gönderme merkezlerindeki asgari yaşam standartları ve bu merkezlerin denetiminin hala düzenlenmediğinden bahsedilmiştir. Geri gönderme merkezlerindeki fiziki koşulların iyileştirilmesine engel olan sebepleri, insan kaynakları ve mali

kaynakların yetersizliği olarak nitelendirmiştir. Düzensiz göçmenlere uygulanması gereken psikososyal hizmet konusunda eksiklerin olduğuna değinilmiştir. Göçmenlerin adli yardıma erişimlerini sınırlı olduğundan bahsedilmiş, gerekli kurumsal kapasitenin bulunmadığına değinilmiştir.

2012 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde, göçmenlere uygulanan muamele ve gözetim uygulamalarına dair yapılan vurgular, siyasal güvenlik ve bireysel güvenlik temelinde ele alınmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile ilgili göçmen haklarının uluslararası niteliğe yükseltilmesi gerektiği, geri gönderme merkezlerindeki fiziki koşulların yetersizliği, adli yardıma erişim hakkı ve psikososyal hizmet gereksinimi gibi konular insan haklarını ön plana alan bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu yaklaşım, AB'nin kurumsal değeriinin insan hakları ilkeleri üzerine kurulduğu gerçeğini pekiştirmektedir.

8.2.5 2013 İLERLEME RAPORU

2013 ilerleme raporunun “İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi” bölümünde, gözlem altında tutulan göçmenlere yönelik muamelenin iyileştirilmesi gerektiği ifade ediliyor. Nisan 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabul edilmesiyle göç ve iltica konusunda kapsamlı bir hukuki ve kurumsal bir çerçeve kazanıldığına değinilmiştir. Düzensiz göçmenleri gözetim altında tutulması ve sınır dışı edilmesinin yanı sıra korumaya muhtaç göçmen gruplarının korunmasının bu yasayla kapsama alındığından bahsedilmiştir.

2012 yılında kolluk kuvvetleri tarafından yakalanan düzensiz göçmen sayısı 47.510'a ulaşarak 2011 senesine göre yüzde 7'lik bir artış göstermiştir. Geri gönderme merkezlerinin 2011 yılı ile kıyaslandığında (2.176) kapasitelerinin 2012 yılında düştüğu görülmüştür (1941). 2013 raporunda gönderme merkezlerinde göçmenlerin faydalanabileceği psiko-sosyal hizmetlerin mevcut olmadığına değinilmiştir. Baroların göçmenlere adli yardım sağlamak konusunda kapasitelerini arttırmaları gerektiğinden bahsedilmiştir.

Türkiye kamplarda kalan 200.000'den fazla Suriyeliye geçici koruma sağlamış, kamplarda kalmayan sayısı 200.000 ila 400.000 arasında olduğu tahmin edilen büyük bir sığınmacı kitlesine ev sahipliği yapmaktadır.

2013 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; göçmenlere karşı uygulanan kötü muamele, yeni kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun göç konusunda hukuki bir çerçeve oluşturması ve düzensiz göçmenlerin bu yasayla koruma altına alınması gibi konularına yapılan vurgular, göçmenlerin birey güvenliğine ve insanların temel insan haklarına saygı gösterildiği bir toplum içerisinde yaşamasının temin edildiği siyasal güvenlik kavramıyla yakında ilişkilidir. Göçmenlerin psiko-sosyal hizmetlere ve adli hizmetlere erişimi konusunda paylaşılan bilgiler yine aynı perspektif üzerinden değerlendirilmektedir.

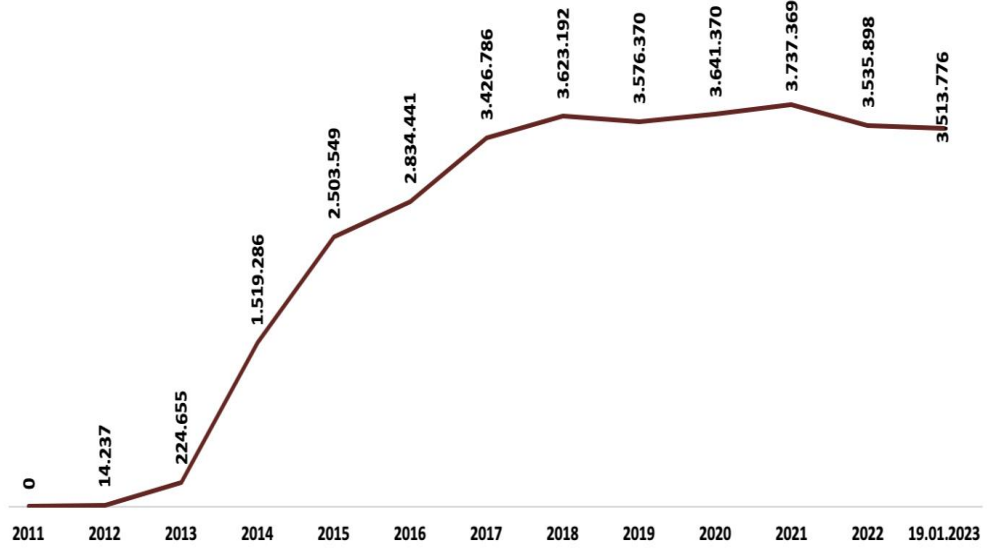
8.2.6 2014 İLERLEME RAPORU

2014 ilerleme raporunun “Mülteciler ve Yerinden Olmuş Kişiler” bölümünde geri gönderme merkezlerinde kalan göçmenlerin psiko-sosyal hizmetlere ihtiyaç duyduğundan bahsedilmektedir. Türkiye, 1.000.000'dan fazla Suriyeli mülteciye geçici koruma sağlamıştır. Kamplarda kalmayan yaklaşık 580.000 Suriyeli mülteci kayıt altına alınmıştır. Yakalanan düzensiz göçmen sayısı 39.890'a ulaşmıştır. 2012 yılına göre yüzde 16'lık bir azalma söz konusudur.

Aşağıdaki grafik ve tabloda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli mültecilerin senelere göre dağılımı ve illere göre dağılımı gösterilmiştir.

Grafik 8.1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (2011-2022)

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

Göç İdaresi Başkanlığı verisidir.

*19.01.2023 tarihi itibarıyla

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı

Tablo 8.2: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELERİNİN
İLLERE GÖRE DAĞILIMI**

İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI	İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI
1	ADANA	250.679	2.263.373	2.514.052	9,97%	42	KAHRAMANMARAŞ	94.888	1.171.298	1.266.186	7,49%
2	ADYAMAN	22.267	632.148	654.415	3,40%	43	KARABÜK	1.495	249.287	250.782	0,60%
3	AFYONKARAHİSAR	11.092	744.179	755.271	1,47%	44	KARAMAN	826	258.838	259.664	0,32%
4	AĞRI	1.128	524.644	525.772	0,21%	45	KARS	161	281.077	281.238	0,06%
5	AKSARAY	3.860	429.069	432.929	0,89%	46	KASTAMONU	1.881	375.592	377.473	0,50%
6	AMASYA	1.229	335.331	336.560	0,37%	47	KAYSERİ	80.650	1.434.357	1.515.007	5,32%
7	ANKARA	95.618	5.747.325	5.842.943	1,64%	48	KIRIKKALE	1.689	275.968	277.657	0,61%
8	ANTALYA	4.530	2.619.832	2.624.362	0,17%	49	KIRKLARELİ	764	366.363	367.127	0,21%
9	ARDAHAN	110	94.932	95.042	0,12%	50	KIRŞEHİR	1.863	242.944	244.807	0,76%
10	ARTVIN	67	169.543	169.610	0,04%	51	KİLİS	87.408	145.826	233.234	37,48%
11	AYDIN	8.249	1.134.031	1.142.280	0,72%	52	KOCAELİ	52.176	2.033.441	2.085.617	2,50%
12	BALIKESİR	4.414	1.250.610	1.255.024	0,35%	53	KONYA	122.251	2.277.017	2.399.268	5,10%
13	BARTIN	442	201.711	202.153	0,22%	54	KÜTAHYA	1.590	578.640	580.230	0,27%
14	BATMAN	12.167	626.319	638.486	1,91%	55	MALATYA	31.427	808.692	840.119	3,74%
15	BAYBURT	132	85.042	85.174	0,15%	56	MANİSA	12.629	1.456.626	1.469.255	0,86%
16	BİLECİK	631	228.334	228.965	0,28%	57	MARDİN	85.575	862.757	948.332	9,02%
17	BİNGÖL	1.188	283.112	284.300	0,42%	58	MERSİN	237.227	1.891.145	2.128.372	11,15%
18	BİTLİS	1.058	352.277	353.335	0,30%	59	MUĞLA	10.254	1.021.141	1.031.395	0,99%
19	BOLU	4.041	320.014	324.055	1,25%	60	MUŞ	1.564	405.228	406.792	0,38%
20	BURDUR	8.685	273.716	282.401	3,08%	61	NEVŞEHİR	12.708	308.003	320.711	3,96%
21	BURSA	182.572	3.147.818	3.330.390	5,48%	62	NİĞDE	6.532	363.725	370.257	1,76%
22	ÇANAKKALE	4.232	557.276	561.508	0,75%	63	ORDU	1.054	760.872	761.926	0,14%
23	ÇANKIRI	693	196.515	197.208	0,35%	64	OSMANIYE	38.650	553.012	591.662	6,53%
24	ÇORUM	3.033	526.282	529.315	0,57%	65	RİZE	1.271	345.662	346.933	0,37%
25	DENİZLİ	13.328	1.051.056	1.064.384	1,25%	66	SAKARYA	14.965	1.060.876	1.075.841	1,39%
26	DIYARBAKIR	21.727	1.791.373	1.813.100	1,20%	67	SAMSUN	9.185	1.371.274	1.380.459	0,67%
27	DÜZCE	1.447	400.976	402.423	0,36%	68	SİRT	4.087	331.980	336.067	1,22%
28	EDİRNE	616	412.115	412.731	0,15%	69	SİNOP	199	218.408	218.607	0,09%
29	ELAZIĞ	12.231	588.088	600.319	2,04%	70	SİVAS	3.313	636.121	639.434	0,52%
30	ERZİNCAN	120	237.351	237.471	0,05%	71	ŞANLIURFA	369.145	2.143.020	2.512.165	14,69%
31	ERZURUM	981	756.893	757.874	0,13%	72	ŞİRİNAK	10.948	546.589	557.537	1,96%
32	Eskişehir	6.661	898.369	905.030	0,74%	73	TEKİRDAĞ	11.729	1.113.400	1.125.129	1,04%
33	GAZİANTEP	459.751	2.130.432	2.590.183	17,75%	74	TOKAT	1.159	602.567	603.726	0,19%
34	GİRESUN	357	450.154	450.511	0,08%	75	TRABZON	3.383	816.684	820.067	0,41%
35	GÜMÜŞHANE	144	150.119	150.263	0,10%	76	TUNCELİ	38	83.645	83.683	0,05%
36	HAKKARİ	392	278.218	278.610	0,14%	77	UŞAK	2.827	373.183	376.010	0,75%
37	HATAY	354.549	1.670.712	2.025.261	17,51%	78	VAN	1.684	1.141.015	1.142.699	0,15%
38	İĞDİR	66	203.159	203.225	0,03%	79	YALOVA	3.563	291.001	294.564	1,21%
39	İSPARTA	7.111	445.678	452.789	1,57%	80	YOĞGAT	5.161	418.500	423.661	1,22%
40	İSTANBUL	539.697	15.840.900	16.380.597	3,29%	81	ZONGULDAK	642	589.684	590.326	0,11%
41	İZMİR	143.920	4.425.789	4.569.709	3,15%						

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı

Dış sınırlar ve Schengen bölümünde, sınır bölgelerinde yakalanan göçmenlerin kimlik tespiti ve diğer işlemlerini iyileştirmek için eksik personel olduğu, jandarma ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) arasında etkili koordinasyon ve iş birliği geliştirilmesi gerektiği, İstanbul havaalanlarında AB göç irtibat görevlileriyle iş birliğinin güçlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. 2013 yılından beri Yunan Adaları'na düzensiz göçmen sayısının arttığı, bu konuda Yunanistan ve Bulgaristan makamlarıyla iş birliğinin arttığında dair söylemlere yer verilmektedir.

2014 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde, gönderme merkezlerinde psiko-sosyal hizmet gereksiminin devam ettiği tekrarlanmıştır. Bireylerin ve ailelerin psikolojik uyum ve iyilik halini desteklemeyi

amaçlayan psiko-sosyal hizmetler, insani güvenliğin yedi farklı kategorisinden biri olan sağlık güvenliğiyle paralellik göstermekte, AB değerlerinin bu paralellikte sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Göçmenlerin kimlik tespiti ve diğer işlemlerin iyileştirilmesi konusunda eksik personelin olması, göçmenlerin eksik ve kötü muameleden korunması konusunda önemli bir tespit olup, göçmenlerin sınır bölgelerinde birey güvenliğinin sağlanması için gerekli bir aksiyondur.

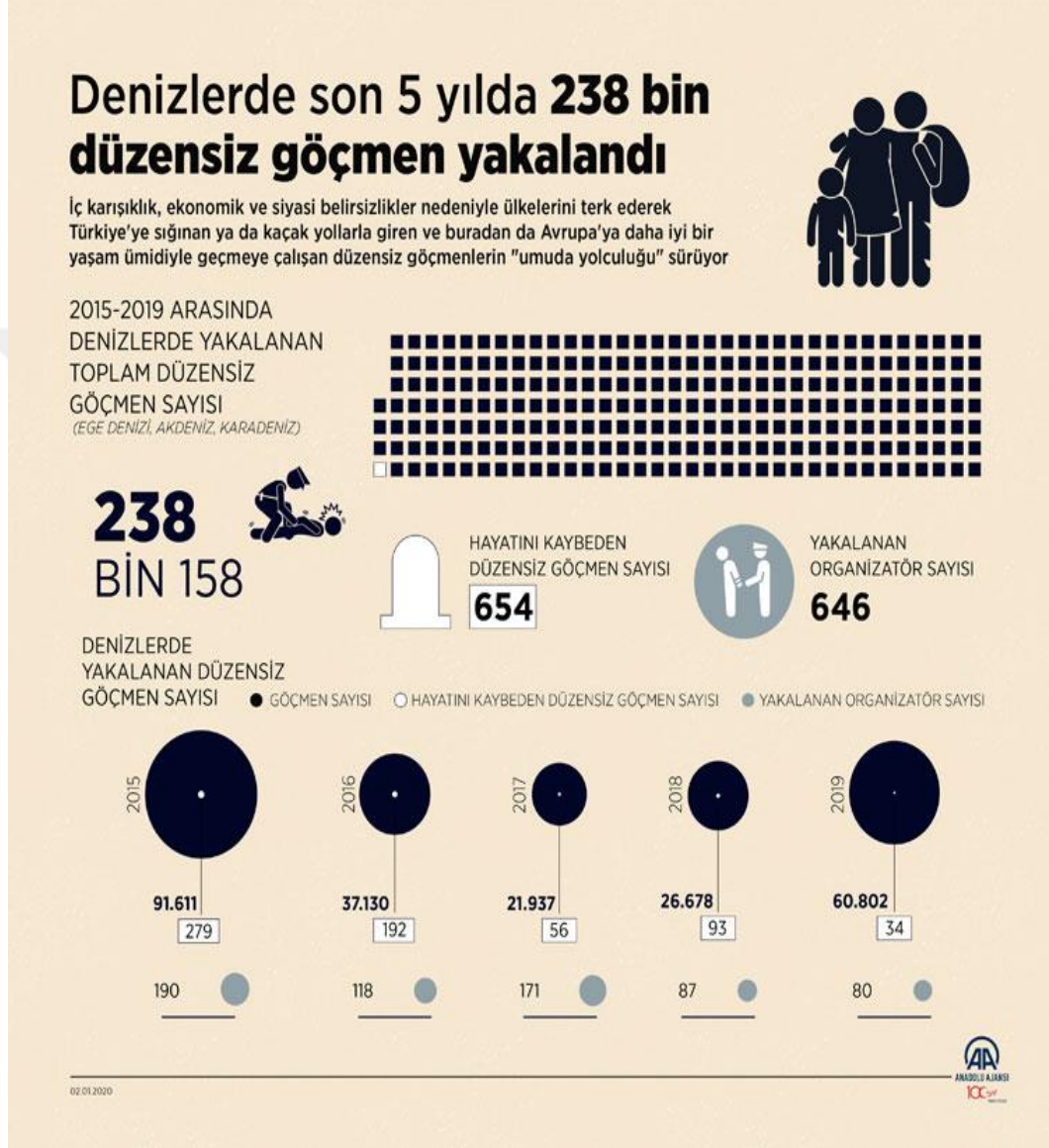
8.2.7 2015 İLERLEME RAPORU

2015 ilerleme raporunun giriş bölümünde, Türkiye'nin Suriye ve Irak'tan gelen 2,2 milyon mülteciye insani yardım ve destek sağladığından ve bu desteğin emsalsiz olduğundan övgüyle bahsedilmektedir. 24. Fasıll Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümü, AB'nin sınır kontrolü, vizeler ve dış göçle ilgili ortak kurallarıyla başlamaktadır.

2014 ilerleme raporunda çerçeve içine alınmış herhangi bir bölüm bulunmazken 2015 ilerleme raporunun Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümünde özel bir çerçeve açılmış, çerçevenin içi gri olarak renklendirilmiş, mülteciler ve göç yönetimine ilişkin iş birliği karşılıklı taahhütler ve ortak sorumluluk kavramları dile getirilmiştir. Çerçeve içerisine alınıp vurgulanarak ifade edilen diğer konular; Suriyeli göçmenlerin iş gücü piyasasına erişimi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun etkili bir şekilde uygulanması, AB üye devletleriyle adli ve polis iş birliğinin kolaylaştırılması gibi konulardır.

2014 raporunda olmayan düzenli ve düzensiz göç alt başlığı 2015 raporuna eklenmiş, bu alt başlık altında yasadışı sınır geçişlerinde 2013'e göre 2014 yılında yüzde 47'lik bir artışla 58.000'den fazla kişinin yakalandığı belirtilmiş, Ege Denizi'ni geçen göçmen sayısının 245.000'e ulaştığı ve Türkiye'nin kolluk tedbirlerini ve yasal tedbirlerini arttırması gerektiğinden bahsetmiştir.

Resim 8.1: 2015-2019 Yılları Arasında Denizlerde Yakalanan Toplam Göçmen Sayısı

Kaynak: Anadolu Ajansı

Vize politikası adı altında yeni bir başlık açılmış, bu başlıkta e-vize uygulamasının düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye girişinin tespiti ve önlenmesi konusunda etkisiz bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye'nin, 2 milyona yakını Suriyeli olmak üzere, dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yaptığından bahsedilmektedir. 500.000 mülteci çocuğun eğitime erişim sağlayamadığından bahsedilmiştir. Kamp

dışında ikamet eden çoğu mültecinin temel hizmetlere erişiminde problem yaşadığı dile getirilmiştir. 2015 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; Türkiye’de artan mülteci sayısına raporun giriş kısmında yer verilmesi, rakamlarla bu bilginin desteklenmesi, 2015 ilerleme raporunda mülteci ve göç hareketlerine öncelik verildiğini gösteriyor. 2015 raporuyla birlikte insan hakları odaklı söylemlerin yerini göç, tedbir ve işbirliği gibi kavramlarının aldığı görülmektedir.

Göç rakamlarının yükselişe geçmesiyle birlikte alınması gereken yasal tedbirlere, düzensiz göçün önlenmesiyle ilgili eylemlere vurgu yapılmaya başlanmıştır. Bu durum AB’nin bu durumu güvenlik perspektifi üzerinden değerlendirdiğini ve kendi güvenliğini ön plana aldığını göstermektedir.

Göç İdaresi Başkanlığı’nın yayınlamış olduğu yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısını içeren grafik aşağıda yer almaktadır.

Grafik 8.2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (19.01.2023 itibariyle)

8.2.8 2016 İLERLEME RAPORU

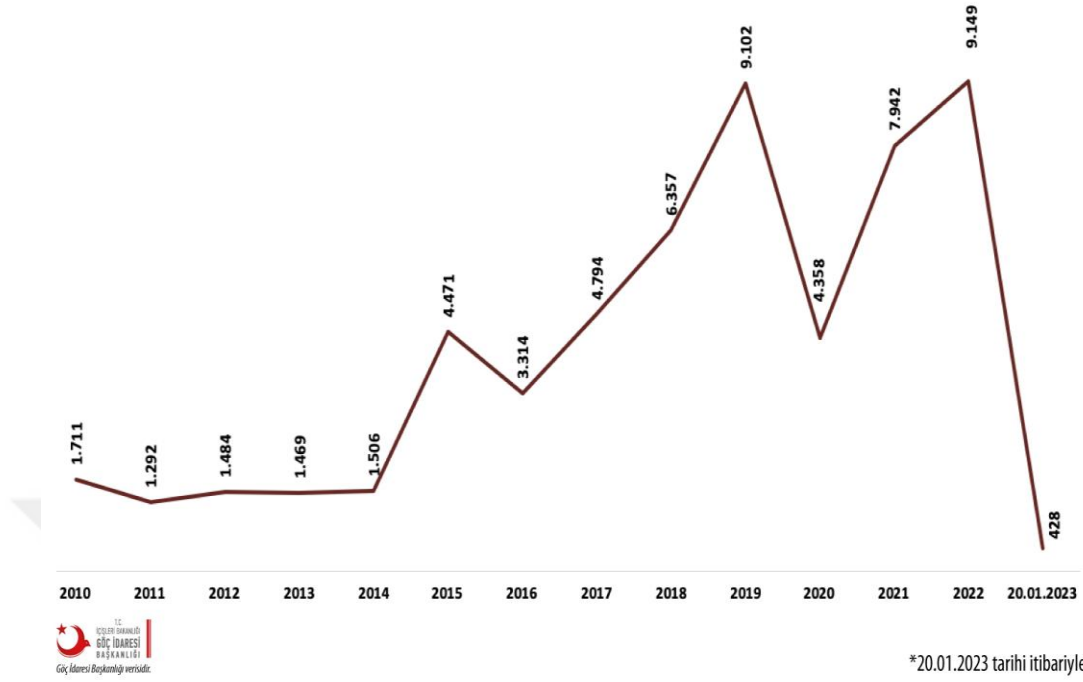
2014 ilerleme raporunda göç kavramına dokuz farklı sayfada yer verilirken, 2015 ilerleme raporunda oniki farklı sayfada yer verilmiş, 2016 ilerleme raporunda ise onbeş farklı sayfada göç kavramına yer verilmiştir. 2015 ilerleme raporunun giriş bölümünde göç ile ilgili; Suriye ve Irak'tan gelen yaklaşık 2,2 milyon mülteciye emsalsiz bir insani yardım ve destek sağlandığı, Avrupa Birliği zirvesinde mültecilere ve göç yönetimine ilişkin hayata geçirilen AB-Türkiye Ortak Eylem Planı'nın memnuniyetle karşılandığından bahsedilirken, 2016 ilerleme raporunun giriş bölümünün ilk sayfasında içerik ve odak noktasının AB'ye düzensiz göçün sona erdirilmesi ve göç konusunun AB standartlarına uygun hale getirilmesi amacıyla uygulamaya konulan 29 Kasım 2015 tarihli ortak eylem planından bahsedilmektedir.

Kitlesel akımların kontrol altına alınması, denizde yaşanan ölümlerin ve Yunanistan'a gitmek üzere Türkiye'den ayrılan mültecilerin sayısının azaltılması konusunda Türkiye'nin önemli adımlar attığından bahsedilmiştir.

Örgütlü suçlarla mücadele bölümünde göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti konularında çalışan daireler ve birimlerin kurulduğu buna rağmen ilgili birimlerde yeterli personel olmadığı ve eğitim konusunda sıkıntılar yaşandığı belirtilmektedir.

Grafik 8.3: 2010-2022 Yıllara Göre Göçmen Kaçaklığı

YILLARA GÖRE GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı

2015 ve 2016 ilerleme raporlarının Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümü, 2014 ilerleme raporu aynı bölümünde bahsedilen Uluslararası Koruma Kanunu ve düzenli – düzensiz göçmenlere ilişkin muamele konuları yerine; AB'nin sınır kontrolü, vizeler ve dış göçle ilgili ortak kurallarından bahsederek başlamaktadır. İlerleyen cümlede örgütlü suçlar ve terörizm ile mücadele ve adli, polis ve gümrük işbirliği konularında açıklama yaparak devam etmektedir. 2015 ilerleme raporunda olduğu gibi 2016 ilerleme raporunda da giriş cümlelerinden sonra çerçeve içerisine alınmış özel bir bölüm bulunmaktadır. 2015 ve 2016 yıllarının çerçeve içerisine alınmış bu bölümünün ilk cümlesinde Türkiye'nin adalet, özgürlük ve güvenlik alanlarında kısmen hazırlıklı olduğundan bahsedilmektedir. İlerleyen cümlelerde Türkiye-AB ortak bildirisi, düzensiz göçün sonlandırılması göçmen kaçakçılarının faaliyetlerinin engellenmesi göçmenlere hayatlarını riske atmamak konusunda farklı bir seçenek sunulması gibi ifadeler yer verilmektedir.

2015 ilerleme raporunda açılan düzenli ve düzensiz göç, iltica, vize politikası, Schengen ve dış sınırlar, örgütlü suçlarla mücadele ve terörle mücadele alt başlıkları, kurumsal yapılandırma ve mevzuat uyumu ile uygulama ve yürütme kapasitesi adı altında iki alt başlığa ayrılarak mevzuat ve uygulama konuları daha fazla detaylandırılmıştır. 2016 ilerleme raporunun Schengen ve dış sınırlar bölümünde komşu ülkelerle iş birliği konusunda özel bir paragraf ayrılmıştır. Yunanistan ve Bulgaristan ile yapılan sınır iş birliği anlaşması, Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yürütülen “Ege’de Umut Operasyonu” ile Doğu Akdeniz’deki “Güvenli Akdeniz Operasyonu” ve FRONTEX ile yapılan iş birliği kapsamında geliştirilen veri toplama ve ortak risk analizi eğitiminden bahsedilmektedir.

2016 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; 2015 ilerleme raporuna kıyasla 2016 ilerleme raporundaki söylemlerin, daha çok düzensiz göçün sona erdirilmesi, göçün kontrol altına alınması, Türkiye’den Avrupa kıtasına geçiş yapmaya çalışan mülteci sayısının azaltılması yönündeki vurgunun arttığı gözlemlenmektedir. 2016 ilerleme raporunda sıklıkla bahsedilen AB’nin sınır kontrolü, adli, polis ve gümrük iş birliği kavramları göç olayının Avrupa Birliği tarafından güvenlik perspektifinde değerlendirildiği anlamına gelmektedir. Düzensiz göçün sonlandırılması, göçmen kaçakçılarının faaliyetlerinin engellenmesi, Yunanistan ve Bulgaristan ile yapılan sınır iş birliği anlaşması, Ege ve Akdeniz’de Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yürütülen mülteci hareketlerinin engellenmesine yönelik operasyonlar ve Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi olan FRONTEX ile yapılan iş birliği, Avrupa Birliği’nin göçü Türkiye’de durdurmak istediği, göç hareketlerinin kontrolü ve idaresini Türkiye’nin sorumluluk alanına dahil ettiği anlamına gelmektedir. Düzenli ve düzensiz göç konusunda kurumların yapılandırılması bu kurumların mevzuat uyumu ve uygulama konusunda açılmış olan başlıklar bu duruma örnek teşkil etmektedir.

8.2.9 2017 İLERLEME RAPORU

Avrupa Komisyonu 2017 ilerleme raporu yayınlanmayacağını bildirerek Türkiye’nin üyelik sürecini hızlandırması için Nisan 2018’e kadar zaman tanımıştır.

8.2.10 2018 İLERLEME RAPORU

2018 ilerleme raporunun giriş bölümünde, göç ve iltica alanında olumlu ilerlemeler kaydedildiğine dair ifadeler yer almaktadır. Özellikle Mart 2016 tarihinde Türkiye-Avrupa Birliği Ortak Açıklaması'nın hayata geçirilmesi ve Doğu Akdeniz bölgesindeki göç hareketlerinin etkin olarak yönetilmesi hususunda Türkiye'nin kararlı bir politika izlediğinden bahsedilmiştir.

Göç hareketleri konusunda Yunanistan ve Bulgaristan ile yapılan iş birliğinin arttırılmış olması olumlu bir gelişme olarak raporlanmıştır. 2018 ilerleme raporunun Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümünde; Türkiye'nin göç ve iltica politikaları konusunda iyi düzeyde ilerleme kaydettiğine dair ifadeler yer almaktadır. Mart 2016 tarihinde Türkiye-AB ortak açıklamasının kararlı bir şekilde uygulanmaya devam edildiği, Doğu Akdeniz bölgesindeki göç hareketlerinin yönetilmesinde etkin bir rol oynadığı belirtilmektedir.

1 Ekim 2017'de yürürlüğe giren Türkiye-AB geri kabul anlaşmasının üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin hükümlerinin, Türkiye tarafından hala uygulanmadığı raporlanmıştır. 2016 raporunda Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümündeki ilk alt başlık düzenli ve düzensiz göç olmasına rağmen, 2018 ilerleme raporunda bölümün ilk alt başlığı Örgütlü Suçlarla Mücadele olarak değiştirilmiştir. Örgütlü Suçlarla Mücadele başlığında ise Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) ve Avrupa Birliği Ceza ve Adalat İşbirliği Ajansı (Eurojust) ile kişisel verilerin paylaşılmasını mümkün kılacak bir anlaşmanın olması gerektiği ifade edilmiştir. Suç şebekelerinin yok edilmesi ve suçtan kaynaklanan mal varlıklarına el koyulmasıyla ilgili tedbirlerin alınması bu konuda politikalar oluşturulması ve uygulanması gerektiğine dair raporlama yapılmıştır. Örgütlü suç çeşitlerinin özellikle göç, insan ticareti, uyuşturucu, siber suçlar konularında polis ve jandarma birimlerindeki uzman sayısının arttırıldığından bahsedilmektedir.

Düzenli ve düzensiz göç alt başlığında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurumsal kapasitesini güçlendirdiği 2017 ve 2021 stratejik planını hazırladığından bahsetmektedir. Türkiye'de bulunan geri gönderme merkezlerinin 8.276 olan

kapasitesinin 2020'ye kadar 15.476'ya çıkarmayı planladığından bahsedilmektedir. Geri gönderme merkezlerindeki mültecilerin avukata erişim hakkının sağlanması, konusunda yetkin olan uzmanlarla hizmet verilmesi konusunda, Türkiye'nin Avrupa standartlarının gerisinde olduğu vurgulanmıştır. Özel ihtiyaçları bulunan savunmasız göçmen ve sığınmacıların tespit edilmesi ve bakımlarının sağlanması konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Ege Denizi'ndeki düzensiz göç hareketlerinin ciddi bir oranda düştüğü, bu düşüşün Türk kolluk birimleri ve Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın Ege Denizi'nde devriye gezerek yoğun çaba harcamasıyla ilişkilendirilmiştir. Türk kolluk birimlerinin, uluslararası koruma talep eden ve geçici koruma altında bulunan göçmenlerin ikamet etmeleri için gösterilen iller dışında serbest dolaşımlarının kısıtlanmasına ilişkin uyguladığı tedbirler Ege Denizi'ndeki düzensiz göçü azaltan sebeplerden biridir. Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK) tarafından yakalanan düzensiz göçmen sayısı 2016 yılında 34.841 iken 2017'de 21.937 olmuştur. Konuyla ilgili Anadolu Ajansı tarafından sağlanan veriler aşağıdaki görselde paylaşılmıştır.

Resim 8.2: Ege Denizi'nde Yıllara Göre Hayatını Kaybeden Göçmen Sayısı (2015-2017)

Kaynak: Anadolu Ajansı

2018 ilerleme raporunun iltica alt başlığında, 2017 yılı boyunca Türkiye için Sığınmacı Mali İmkanı kapsamındaki AB desteğiyle birlikte koruma altındaki Suriyeli mültecilerin eğitim ve sağlık hizmetlerine daha rahat erişebilmeleri sağlanmıştır.

Schengen ve dış sınırlar bölümünde; Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) ve Sahil Güvenlik Komutanlığı için müşterek bir eğitim akademisinin kurulması olumlu bir gelişme olarak kaydedilmektedir. Sınır kontrolleri ve sınır gözetimi görevlerinde uzman ve profesyonel personellerin çalışması gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte sınır yönetiminden sorumlu teşkilatlar da ve sınır geçiş noktalarında risk analizi birimlerinin oluşturulması gerektiği ifade edilmektedir. Düzensiz sınır geçişlerinin önlenmesi amacıyla sahte ve tahrif edilmiş belgelerin tesbit edilmesine yönelik olarak Emniyet Genel Müdürlüğü'nün personel kapasitesi daha fazla artırılması gerektiği

belirtilmektedir. Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın deniz gözetim kapasitesi artırılması gerektiği belirtilmiştir. Kara Kuvvetleri Komutanlığı (KKK) ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün sınır yönetimi alanında daha fazla uzmanlaşmış personel istihdam etmesi gerektiği raporlanmıştır. Türkiye komşu ülkeler olan Yunanistan ve Bulgaristan ile sınır işbirliğini geliştirmiş, Romanya ve Bulgaristan'ın sahil güvenlik birimleri arasında yapılan iş birliği sayesinde Karadeniz'de düzensiz sınır geçişleri önlendiği raporlanmıştır. 2017 yılında Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (EBCGA) ve Türkiye iş birliğini arttırarak Türkiye'de nir EBCGA irtibat görevlisinin göreve başlamasına vesile olmuştur.

2018 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; göç hareketlerinin yönetimi konusunda Türkiye'ye verilen rol, Yunanistan ve Bulgaristan'la yapılan sınır işbirliği anlaşmaları AB'nin doğu sınırlarını korumak konusunda ekstra bir çaba sarfettiğinin göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümündeki ilk alt başlık olan düzenli ve düzensiz göçün yerini örgütlü suçlarla mücadele başlığının alması, AB'nin bu bölümdeki öncelikli konusunun değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir.

Örgütlü suçlarla mücadele başlığı altında özellikle göç, insan ticareti, siber suçlar gibi alanlarda faaliyet gösteren örgütlerin yok edilmesi, bu suç örgütlerinin mal varlıklarıyla ilgili tedbirlerin alınması Avrupa Birliği'nin ön plana aldığı güvenlik konusunu daha fazla detaylandığı şeklinde yorumlanmaktadır. Örgütlü suçlar üzerine çalışan jandarma ve polis kadrolarının artırılması, bu alanda verilen mücadele için çarpan etkisi yapacaktır. Geri gönderme merkezlerindeki mültecilerin avukat erişim hakkının sağlanması ve konusunda uzman olan yetkili personel üzerinden hizmet verilmesi ve özel ihtiyaçları olan mültecilerin belirlenmesi gibi hususlar sağlık güvenliği ve siyasal güvenlik kapsamında değerlendirilmektedir.

8.2.11 2019 İLERLEME RAPORU

2019 ilerleme raporunun giriş bölümünde "Türkiye, dünyada en fazla sığınması nüfusuna ev sahipliği yapan ülke olarak 3,6 milyondan fazla Suriyeli kayıtlı mülteciye

ve yaklaşık 370.000 Suriyeli olmayan kayıtlı mülteciye ev sahipliği yapma konusundaki muazzam çabalarını sürdürmüştür.” ifadesine yer verilmektedir.

Türkiye ve AB arasındaki iş birliğinde, Türkiye’deki Sığınmacılar İçin AB Mali İmkanı programı çerçevesinde önemli bir ilerleme kaydedildiğinden bahsedilmektedir. Mayıs 2019 itibariyle, AB tarafından taahhüt edilen yaklaşık 6 milyar avronun 2,2 milyardan fazlası serbest bırakılmış ve 80’den fazla proje başlatıldığı belirtilmiştir. 2019 ilerleme raporunda geçen ilk göç sözcüğü sekizinci sayfada yer almaktadır. Türkiye’nin göç ve iltica konusunda iyi düzeyde ilerleme kaydettiği belirtilmiş, Mart 2016 Türkiye-AB mutabakatının etkili bir biçimde uygulanması hususunda kararlılığını sürdürdüğünden bahsetmektedir. İlgili mutabakatın yürürlüğe girmesinden sonra Türkiye’den Ege adalarına gerçekleşen düzensiz geçişlerin azalma eğiliminde olması Türk kolluk birimlerinin yoğun çabaları sebebiyle olduğu belirtilmektedir.

Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümünde Türkiye’nin göç ve iltica alanında bazı ilerlemeler kaydettiğinden ve AB’ye yasa dışı geçişleri engellemek için kayda değer çaba sarfettiğinden bahsetmektedir. Özellikle Doğu Akdeniz rotasındaki göç akınlarının etkili bir şekilde yönetilmesi konusunda önemli bir rol oynadığından bahsedilmektedir. Türkiye’nin hala, Europol ve Eurojust ile sınır yönetimi ve terörle mücadele alanındaki mevzuatını uyumlaştırması gerektiği belirtilmektedir.

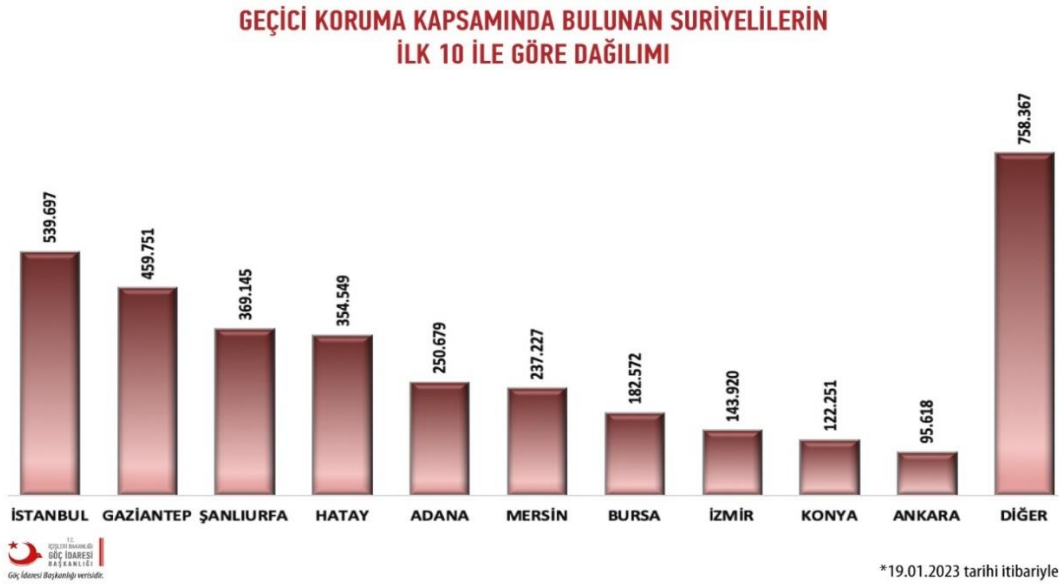
Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümünün örgütlü suçlarla mücadele alt başlığında Türkiye’nin özellikle göç, insan ticareti, uyuşturucu ve siber suçlarla ilgili suç şebekelerinin çökertilmesi ve bu suçlara kaynak oluşturan mal varlıklarına el konulmasına dair tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. Örgütlü suçlarla mücadele ile ilgili olarak Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nde örgütlü suç çeşitleri konusunda uzmanlaşmış personel sayısında artışa gidildiği belirtilmiştir.

Düzenli ve düzensiz göç alt başlığında 18 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB mutabakatının üç yıllık bir uygulama süresiyle birlikte olumlu sonuçlar alındığı belirtilmiştir. Mutabakatın hayata geçirilmesinden önceki dönemde Türkiye’den Ege adalarına

günlük düzensiz geçiş ortalaması 1.794 iken mutabakatın hayata geçilmesinden 2018 senesinin sonuna kadar olan dönemde bu sayı 85'e kadar düştüğü belirtilmiştir. Bu düşüş konusunda Türk kolluk birimlerinin düzensiz geçişlere engel olmak amacıyla harcadığı yoğun çaba, Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın Ege Denizi'nde gerçekleştirdiği kurtarma operasyonları, uluslararası koruma talep edenlerin serbest dolaşımlarının kısıtlanması gibi tedbirlerin etkili rol oynadığı belirtilmektedir.

Türk makamlarının paylaştığı verilere göre geçici koruma altındaki Suriyelilere verilen çalışma izinlerinin sayısı 2017'de 15.700 iken bu sayı 2018 sonuna kadar 38.289'a ulaşmıştır. 2018 yılı boyunca Türkiye'deki Sığınmacılar için AB Mali İmkanı programıyla birlikte geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim ve sağlık hizmetlerine daha fazla erişim sağlayabilmeleri için önemli ve etkin adımlar atılmıştır. Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ilk on ile göre dağılımı gösteren grafik ve yıllara ve izin türlerine göre yabancılara verilen çalışma izin sayısını gösteren tablo aşağıda paylaşılmıştır

Grafik 8.4: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı

Tablo 8.3: Yıllara ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı (2011-2021)

Yıl Year	İzin türü Type of permission			Toplam Total
	Sürelili Fix-Term	Süresiz Permanent	Bağımsız Independent	
2011	17.318	132	16	17.466
2012	32.191	79	9	32.279
2013	45.721	93	9	45.823
2014	52.197	95	3	52.295
2015	64.402	115	4	64.521
2016	73.410	115	24	73.549
2017	87.150	19	13	87.182
2018	115.826	4	7	115.837
2019	145.232	0	0	145.232
2020	123.574	0	0	123.574
2021	168.103	0	0	168.103

Not: 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 yılı bilgileri geriye dönük olarak revize edilmiştir.

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Schengen ve dış sınırlar alt başlığında rapor döneminde Türkiye hükümetinin kara ve deniz sınırlarındaki mobil sınır gözetimi kapasitesini arttırmaya devam ettiği belirtilmekle birlikte bu alanda yeni teknolojiler tanıtılmış ve alt yapının modernize edildiği ifade edilmiştir. Bu konudaki çalışmalar yakalanan düzensiz göçmen ve göçmen kaçakçılarının sayısının artmasıyla sonuçlanmıştır.

2019 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; Türkiye'nin 4 milyona yakın mülteciye ev sahipliği yapmasından övgüyle bahsedilmektedir. AB tarafından sağlanan mali programlar sayesinde 80'den fazla projenin yürütülmesi, mülteci ve sığınmacıların hayat kalitesini yükselten ve insan hakları odaklı bir uygulamadır. 2016 yılı ilerleme raporunda göç kelimesine ilk sayfada yer verilirken, 2019 yılı ilerleme raporunda ilk göç sözcüğü sekizinci sayfada yer almaktadır. Bu durum, göç kavramının AB nezdinde güvenlik odaklı perspektiften çıktığını göstermektedir. Rapora göre 2019 yılı itibarıyla Türkiye, Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'ndeki düzensiz göçmen akımlarını büyük oranda durdurabilmiş, geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlere 2018 sonuna kadar 38.289 çalışma izni verilmiş, AB mali imkan programlarıyla birlikte Türkiye'deki sığınmacılar için eğitim ve sağlık hizmetlerine daha fazla erişim imkanı sağlanmıştır.

8.2.12 2020 İLERLEME RAPORU

2020 ilerleme raporunun giriş bölümünde 18 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB mutabakatı sonuç vermeye devam ettiği belirtilmiştir. Mart 2020 başında Türkiye, göçmen ve mültecilerin Yunanistan üzerinden karayoluyla Avrupa'ya gitmelerine teşvik ettiği ifade edilmiştir. Türk makamlarının daha sonraki süreçte göçmen ve mültecilere Yunanistan ile olan sınır bölgesinden ayrılabilmeleri için ulaşım imkanı sunulduğu bildirilmiştir. Bu durum sınır geçiş noktalarından biri olan Pazarkule'de 60.000 göçmen ve mülteciye çok kötü koşullarda ev sahipliği yapan gayri resmi bir kampın kurulmasına sebep olmuştur. Yetkili makamların ülkedeki göçmenlerin ve mültecilerin kamu sağlığına erişimlerini arttırması yönünde tavsiyede bulunmuştur.

Türkiye'nin göç ve iltica politikaları alanında bazı ilerlemeler kaydettiği raporda Doğu Akdeniz rotasındaki göç akınlarının etkin şekilde yönetilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Türkiye; mültecilerin, göçmenlerin ve sığınmacı çocukların; eğitim, sağlık ve korunma haklarını savunmak için kayda değer çaba göstermiştir. Bununla birlikte çocuk hakları konusunda sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir.

Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümünde Europol ile Türkiye arasında kişisel verilerin paylaşılmasına ilişkin uluslararası bir anlaşma imzalanması gerektiği ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatın Avrupa standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Mart 2016 tarihli Türkiye-AB mutabakatının uygulanmasına devam edilmesi ve Türkiye-AB geri kabul anlaşmasının bütün hükümlerinin üye devletlerin tamamı bakımından uygulaması gerektiği ifade edilmiştir.

Örgütlü suçlarla mücadele alt başlığında İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan jandarma ve polis olmak üzere iki ana kolluk birimi altında çeşitli suç türleriyle mücadele eden uzmanlaşmış birimler bulunduğu belirtilmektedir.

Düzenli ve düzensiz göç bölümünde 2019'da Türkiye'den AB'ye düzensiz göç oranında meydana gelen artışa rağmen rakamlar Türkiye-AB mutabakatı öncesinde kaydedilen rakamların altında kaldığı şeklinde raporlanmıştır. Mutabakatın yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'den Ege Adaları'na günlük ortalama düzensiz geçiş sayısı 1.794 iken yıl içindeki günlük ortalama 161'de kaldığından bahsedilirken, Türkiye'nin kolluk birimleri tarafından alınan çeşitli tedbirler ile hem kıyı bölgelerinden hem de Yunanistan ile kara sınırından yasa dışı girişlerin engellendiği belirtilmektedir. Türkiye topraklarında 2019 senesinde 454.663 düzensiz göçmen yakalanmış, 24 Haziran 2020 tarihi itibarıyla yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısı 62.368'e ulaşmıştır.

Türk makamlarının verdiği bilgilere göre Suriyeli mültecilere verilen çalışma izinlerinin sayısı 2018 sonu itibarıyla 38.289 iken, 2019'da 100.000'e yaklaşmıştır. Hükümetin bilgilendirme faaliyetlerinin ve çalışma izinleri için alınan ücretlerin azaltılmasının bu artışta büyük rolü olduğu görülmektedir.

2020 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; Türkiye'nin bu dönemde, göçmenlerin ve sığınmacı çocukların; eğitim, sağlık ve korunma haklarını savunmak konusunda gösterdiği çaba ve AB'nin bu durumu raporlaması insan hakları ve insani güvenlik odaklı bir yaklaşımı göstermektedir. Europol ile Türkiye arasında kişisel verilerin işlenmesi konusunda anlaşma yapılması

ve göçmenlere ait bilgilerin AB kolluk kuvvetleriyle paylaşılması gerektiğine dair yapılan vurgu AB'nin sınır güvenliği önceleyen bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Türkiye - AB mutabakatının, uygulama ve mevzuat konusunda iyi bir şekilde işlediği belirtilmiş, mutabakatın yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'den Ege Adaları'na günlük ortalama düzensiz geçiş sayısı 1794 iken, 2020 yılı içindeki ortalama günlük rakamın 161'de kaldığı şeklinde örnek verilmiştir. Türk makamlarının Suriyeli mültecilere verdiği çalışma izinlerin sayısında artış olması, mültecilerin ekonomik güvenliğini ön plana alan insani güvenlik kaynaklı bir yaklaşımın ürünüdür.

8.2.13 2021 İLERLEME RAPORU

2021 ilerleme raporunda göç ve iltica politikası konusunda bazı ilerlemeler kaydedildiğinden ve düzensiz göçmenlerin Türkiye-AB mutabakatı kapsamında Yunan Adaları'ndan iadelerinin Mart 2020 tarihi itibarıyla Covid uygulamaları sebebiyle Türkiye tarafından askıya alındığı vurgulanmıştır. AB-Türkiye geri kabul anlaşmasının üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin hükümlerini hala uygulamamaktadır. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatın Avrupa Birliği yasalarıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Türkiye'den, ulusal ve uluslararası düzeydeki sınır hizmetleri arasındaki koordinasyonu arttırmak amacıyla sınır yönetimine ilişkin bir eylem planını kabul etmesi ve uygulaması, Europol ile Türkiye arasında kişisel verilerin değişimine dair uluslararası bir anlaşmanın imzalanması için gerekli olan mevzuatın Avrupa standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi, başta Yunanistan'dan Türkiye'ye iadeler ile tüm üye devletlere olan düzensiz geçiş rotalarının engellenmesi konusunda çalışma yapılması beklenmektedir.

İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan jandarma ve polis kuvvetleri örgütlü suç türleriyle mücadele eden uzmanlaşmış birimlere sahiplik etmektedir. Bu birimlerdeki operasyonel kapasite yeni personel alımları ve eğitimleri vasıtasıyla güçlendirilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, örgütlü suçlar ve siber suçlar konularında 600'den fazla operasyon gerçekleştirilmiştir.

Düzenli ve düzensiz göç alt başlığında Türkiye'den Yunanistan'a günlük ortalama düzensiz geçiş sayısı 2019'da 202 iken 2020 senesinde yaklaşık 40'a düşmüştür. 2019 yılında Türkiye'den AB'ye düzensiz geçişlerin toplam sayısı 75.974 iken 2020'de bu sayı 18.736 olmuştur. Ağustos 2020 itibariyle Türkiye'den AB'ye gelen düzensiz göçmenlerin toplam sayısı geçen yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 20 daha düşüktür. Mart 2020'de düzensiz göçmenlerin Yunan Adaları'ndan iadeleri, halk sağlığı gerekçesiyle Türkiye tarafından tek taraflı olarak askıya alınmış ve bu durumda Haziran 2021 itibariyle herhangi bir değişiklik olmamıştır.

2021 ilerleme raporunun, göç ve göç hareketleri ile ilgili içeriği incelendiğinde; Europol ile kişisel verilerin paylaşımına dair yapılması gerekli olan anlaşmaya dair beklentiler tekrar edilmiştir. Bu anlaşma imzalanmadan önce Türkiye'nin kişisel verilerin korunmasıyla ilgili mevzuatı AB standartlarına uyumla hale getirmesi beklenmektedir. Mevzuatın AB uyumuyla birlikte sınır yönetiminin ve AB sınır güvenliğinin daha işlevsel olması beklenmektedir. Sınır güvenliği, sınır iş birliği ve tedbir alınması gibi kavramlar AB'nin kendi güvenliği odaklandığı cümlelerde sıklıkla karşılaştığımız kavramlar olarak önümüze çıkmaktadır. Jandarma ve polis kuvvetlerinin idari yapısının yeni personel alımlar ve eğitimlerle birlikte güçlendirildiği vurgulanmış, bu iki kolluk biriminin göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti konusunda 600'den fazla operasyon gerçekleştirmesi, AB'nin güvenlik konusuna verdiği önemi doğrulamaktadır.

8.2.14 2022 İLERLEME RAPORU

2022 ilerleme raporunun Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bölümünde düzensiz göçmenlerin, Türkiye-AB mutabakatı kapsamında Yunan Adaları'ndan dönüşleri Mart 2020'den itibaren askıya alındığı belirtilmektedir. Türkiye'nin, Ekim 2017'de yürürlüğe girmiş olan AB-Türkiye geri kabul anlaşmasının üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin hükümlerinin hala uygulanmadığı belirtilmektedir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatın Avrupa standartlarına uygun hale getirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.

Örgütlü suçlarla mücadele alt başlığında İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Jandama Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü olmak üzere iki ana kolluk birimi ve bu birimlerde çeşitli örgütlü suç türleriyle mücadele eden uzmanlaşmış birimler bulunduğu belirtilmektedir. Operasyonel kapasite, yeni personel alımları ve bu personellerin eğitimleri vasıtasıyla güçlenmeye devam ettiği belirtilmiştir. Türkiye'de her 100.000 kişi başına 466 polis memuru düşerken, AB'de bu rakam ortalama 333'tür. 2021 yılında göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, örgütlü suçlar ve siber suçlarla mücadele edilmesi amacıyla Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından toplam 666 operasyon gerçekleştirilmiştir. Türk makamları tarafından insan ticareti konusunda tesbit edilen mağdur sayısı 2021 sene sonu itibariyle 403 iken, Nisan 2022 itibariyle 147 insan ticareti mağduru tespit edildiği raporlanmıştır.

Düzenli ve düzensiz göç alt başlığında; 1 Ocak – 31 Temmuz 2022 tarihleri arasında Türkiye'den AB'ye 13.363 düzensiz göçmen geçiş yaptığı raporlanmış, bu rakam 2021'in aynı dönemine kıyasla yüzde 76'lık bir artışa karşılık gelmektedir.

Tablo 8.4: Yıllara Göre Anahtar Kelimelerin İlerleme Raporlarındaki Tekrar Sayısı

Anahtar Kelime	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Göç	13	19	15	8	11	20	16	25	-	27	35	35	29	37
Göçmen	6	16	20	11	11	9	8	15	-	13	15	49	31	37
Sığınmacı	8	16	10	5	8	2	2	23	-	25	31	12	11	16
Mülteci	8	12	17	11	14	30	30	23	-	21	39	87	64	61
TOPLAM	35	63	62	35	44	61	56	86	-	86	120	183	135	151

9. SONUÇ

Yukarıdaki tabloda göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci anahtar kelimeleri ilerleme raporlarındaki tekrar sayılarına göre düzenlenmiştir. 2009 yılında anahtar kelimelerin

toplam bahsedilme sayısı 35 iken bir sonraki yıl olan 2010 yılında bu sayı 63'e çıkmıştır. İlerleme raporlarında ilgili kelimelerin artış göstermesinin sebebi 2010 yılında başlayan Arap Baharı hareketleridir. 2010 yılı ilerleme raporunda düzensiz göçmenlere yönelik gözaltı ve sınır dışı uygulamalarında adil usullerin oluşturulması, düzensiz göçmenlerin gözaltına alınmaları ve sınır dışı edilmeleri konusundaki bazı uygulamaların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlali anlamına geldiği belirtilmiştir. 2010 ilerleme raporunda, 2009 raporunda olduğu gibi insani güvenlik odaklı söylemler yer almaktadır. Her ne kadar AB'ye geçiş yapmak isteyen düzensiz göçmen sayısına ve sınır yönetimi gibi çıkar odaklı söylemlere yer verilse de iki senenin raporlarına bakıldığında çıkar odaklı ve insani güvenlik odaklı söylemler dengeli bir şekilde yer almaktadır. 2010 raporunun 2009 yılına ait verileri sunması nedeniyle bu durum normal karşılanmaktadır.

2011 Raporu itibariyle düzensiz göçmenlerin sayısına vurgu yapıldığı görülmektedir. Yasa dışı yollarla AB'ye girmeye çalışan Göçmen sayısının 54.493 gibi yüksek bir rakam olduğundan bahsedilmiş, bu rakamın 2009'a kıyasla yüzde 44 gibi önemli bir artışa tekabül ettiği belirtilmiştir. Sınır dışı edilen düzensiz göçmen sayısı, yakalanan göçmen kaçakçıların sayısı özellikle vurgulanmıştır. 2010 raporunda sadece sığınmacıların sayısından bahsedilmiş ve tek bir cümlede sığınmacı sayısı özetlenmiştir. 2011 raporuna gelindiğinde düzensiz göçmen, göçmen kaçakçısı, sığınmacı, mülteci ve sığınma başvurusu yapan kişilerden toplamda iki paragrafı kapsayacak şekilde bahsedilmiştir. 2011 raporuyla 2010 raporunda olmayan ve Avrupa Birliği'nin çıkarlarını gözetken; Yasa Dışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu, kara sınır noktalarının modernizasyonu, entegre sınır yönetimi, FRONTEX ile iş birliği gibi kavramlar bu raporda kendine detaylı bir şekilde yer bulmaktadır. Bununla beraber geri gönderme merkezlerindeki psiko-sosyal hizmetlere değinilmesi, geri gönderme merkezlerindeki fiziksel şartların yetersizliği gibi insani güvenliği ön plana alan söylemler az olmakla birlikte mevcuttur. 2011 ilerleme raporunda, 2010 raporunda da tekrarlanmış olan Europol ile işbirliğinin sağlanamamış olması vurgulanmış, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Avrupa Polis Koleji arasında imzalanan iş birliği anlaşması özellikle vurgulanmıştır. Avrupa Birliği ve Türkiye kolluk kuvvetlerinin arasında yapılması gereken iş birliğine yükselen göç hareketleri sebebiyle özellikle vurgu yapılmıştır.

2012 raporuna gelindiğinde düzensiz göç ve düzensiz göçmen konularına yapılan vurgunun devam ettiğini görmekteyiz. Özellikle 2011 yılında artış gösteren düzensiz göçmen sayısından bahsedilmiş, AB'ye girerken veya girmeye çalışırken tespit edilen üçüncü ülke vatandaşlarının sayısında artış olduğundan bahsedilmiştir. Türkiye – AB Geri Kabul Anlaşması 21 Haziran 2012 tarihinde paraflanmış ama imzalanmamıştır. Anlaşmanın hızlı bir şekilde aktedilmesinden bahsedilmiştir. 2012 raporuyla ilk defa Suriye üzerinden gelen göç akını karşısında Türkiye'nin çabaları övgüye değer görülmüştür. Mayıs 2012 tarihinde Dışişleri Bakanlığı ve FRONTEX arasında bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Sınır yönetimi konusunda yapılan bu anlaşma, AB ile yapılan Geri Kabul Anlaşması gibi Avrupa Birliği'nin çıkarlarını gözetmektedir. 2012 ilerleme raporunda yer alan 27 paragraftan sadece üç tanesinde insani güvenlik odaklı söylemlere yer verilmektedir.

2013 raporunda, Nisan 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun kabul edilmesiyle birlikte ilerleme sağlandığından bahsedilmiştir. Düzensiz göçmenlerin gözetim altında tutulması ve sınır dışı edilmesinin yanı sıra çocuklar gibi korumaya muhtaç Göçmen gruplarının korunması konusunda güvence sağlanmıştır. Türk makamları tarafından yakalanan düzensiz göçmen sayısında yüzde 7'lik artış olduğu vurgulanmış, sınır dışı edilen göçmenler ve yasa dışı yollarla AB ülkelerine girmeye çalışan göçmen rakamlarına değinilmiştir. 2012 raporunda olduğu gibi 2013 raporunda da göçmen sayısı, sınır dışı edilen göçmen sayısı, yakalanan göçmen sayısı gibi çıkar odaklı söylemler aynı şekilde devam etmiş, insani güvenlik odaklı söylemler azınlıkta kalmıştır.

2014 ilerleme raporuna gelindiğinde Nisan 2014'te Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girdiğinden bahsedilmiştir. Yakalanan düzensiz göçmen sayıları menşe ülkelerine iade edilen Göçmen sayıları konusunda rakamlar paylaşılmış, Suriye kriziyle birlikte Türkiye'nin 1 milyon göçmene ev sahipliği yaptığı belirtilmiş ve bu paha biçilmez çabanın övgüyü hak ettiği belirtilmiştir. Bununla beraber bu övgüye rağmen sınır güvenliğinden sorumlu tek bir birim oluşturacak Sınır Güvenliği Kanunu Tasarısı'nın kabul edilmemiş olması endişe konusu olarak raporlanmıştır. 2013 yılında Yunanistan ve Bulgaristan ile yapılan sınır iş

birliklerinden bahsedilmiş, aynı iş birliğinin Yunanistan ile Ege Denizi'nde de yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Avrupa Birliği, sınır yönetimine yaptığı vurgu, Yunanistan ve Bulgaristan ile yapılan sınır iş birliği gibi konularla dış sınırlarını koruma güdüsü ile davranmaktadır.

2015 ilerleme raporunda ilk defa giriş bölümünde Türkiye'nin 2.2 milyon mülteciye insani yardım sağladığından övgüyle bahsedilmektedir. 2015 raporuyla birlikte 24. Fasıl Avrupa Birliğinin güvenlikçi yaklaşımlarına paralel olarak sınır kontrolü, dış göç, örgütlü suçlarla mücadele, terörizm, polis ve gümrük iş birliğini içeren cümlelerle açılmaktadır. İlk defa Avrupa Birliği ilerleme raporlarında öncelik verdiği konuları çerçeve içine almış, çerçeveyi farklı bir renkle vurgulamıştır. Düzenli ve düzensiz göçle ilgili yeni bir başlık açılmış, örgütlü suçlarla mücadele bölümüne rapor dönemi performansı, kurumsal ve operasyonel kapasite, yasal çerçeve, stratejik çerçeve gibi başlıklar eklenerek, AB'nin bu konuya gösterdiği önem vurgulanmak istenmiştir. Örgütlü suçlarla mücadele başlığının bu şekilde detaylandırılmış olması, AB'nin, konu üzerinde daha fazla mesai harcanması gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

2016 ilerleme raporunda göç ve göçmen kavramları 15 farklı sayfada kendisine yer bularak diğer raporlara göre daha fazla yer almıştır. Kitleli akımların kontrol altına alınması, denizde yaşanan ölümlerin azaltılması konuları AB'nin güvenlik odaklı yaklaşımını pekiştirmiştir. 2015 raporuyla başlayıp 2016 raporuyla devam eden kurumsal yapılandırma, mevzuat uyumu, uygulama ve yürütme kapasitesi gibi başlıklar bu konuda yapılacak çalışmaların daha fazla detaylandırılması ve işleyişinin daha sağlıklı hale getirilmesi konusunda bir direktif niteliğindedir.

2018 ilerleme raporundan 2022 raporuna kadar olan sürede genellikle aynı konulardan bahsedilmiş genel çerçeve aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

2018 ilerleme raporu Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'ndeki düzensiz göç hareketlerinin ciddi oranda düştüğü, bu konuda kolluk kuvvetlerinin yoğun çaba sarfettiğinden bahsedilmiştir. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı ile iş birliğinin artırılması, komşu ülkelerle sınır iş birliğinin geliştirilmesi üzerinden devam eden söylem, Avrupa Birliği'nin çıkarlarını ön plana almaya devam etmektedir. 2019 ilerleme raporunda

bahsedilen çalışma izinlerinin sayısındaki artış göçmenlerin önemli bir kısmını Türkiye’de yerleşik hale geçtiğinin göstergesidir. Avrupa Birliği, Türkiye’de çalışma izni alan mültecileri kendine tehdit olarak görmemekte ve bunu bir güvenlik meselesi olarak saymamaktadır. AB mali imkanı programıyla Suriyelilere sağlanan eğitim ve sağlık hizmetleri insani güvenlik ve temel hizmetler konusunda önemli adımlar olsa da yeterli değildir. 2020 ilerleme raporunda, 2019 senesine ait çalışma izni alan mültecilerin sayısının 100.000’e ulaştığı raporlanmıştır. 2022 ilerleme raporunda Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün operasyonel kapasitesinin artırıldığı belirtilmiş, Türkiye’de her 100.000 kişi başına 466 polis memuru düşerken, AB’de bu rakam ortalama 333 olarak raporlara geçmiştir. Kolluk kuvvetlerinin kapasite rakamlarının raporlanmış olması AB’nin güvenliğe odaklanan yaklaşımına örnektir. Özellikle 2015’ten sonra Avrupa Birliği’nin dış sınırlarını koruyan FRONTEX ile iş birliğinin altı çizilmiş fakat Türkiye’nin FRONTEX’e dahil edilmesi gündeme gelmemiştir. 2013 yılında Geri Kabul Anlaşması’nın imzalanmasıyla birlikte daha önceki raporlarda yer alan eleştirel söylem daha olumlu bir forma bürünmüştür.

AB’ye üyelik sürecinde Avrupa Komisyonu’nun düzenli olarak hazırladığı ve aday ülkelerin üyelik yolunda kaydettiği gelişmeleri değerlendirerek önerilerde bulunduğu ilerleme raporları çok büyük öneme sahiptir. Avrupa Konseyi müzakerelerin yürütülmesini katılım kriterlerine göre adaylık sürecine eklenen ülkelerin durumlarını bu raporlar doğrultusunda değerlendirmeye tabi tutar. İlerleme raporları aday ülkelerin performanslarını üstlendikleri sorumluluklarla birlikte incelemeye tabi tutar.

İlerleme raporlarının verdiği geri bildirimler, aday ülkelerin AB politikalarını uygulamaları konusunda bir rehber niteliğindedir. AB ilerleme raporlarında AB değerleri olan ve AB anlaşmasının ikinci maddesinde yer alan; barış, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarını ön plana çıkaran politikaların daha fazla uygulanması ve hayata geçirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

AB, adaylık sürecindeki ülkelere AB ilkelerini benimsetmeye çalışsa da belli kriz dönemlerinde uygulama yönünden kendi ilkeleriyle çelişmektedir. Bu dönemlerde AB kurumlarının kendi aralarında ya da üye devletler ile AB kurumları arasında iletişim

konusunda belli problemler yaşandığı görülmektedir. Ulus devletler belli konularda AB kurumlarından farklı görüşe sahip olabilmekte ve durum AB ile üye devlet arasında yöntem farklılıklarına sebep olabilmektedir.

İnsani güvenlik perspektifinden bakıldığında AB'nin değerler üzerinden bir çerçeve oluşturmasına rağmen, yükselen kitlesel göç hareketleri karşısında AB politikalarının insani güvenlik bağlamında çelişkili olduğu bir gerçektir. 2010 yılında Arap Baharı ile birlikte başlayan, 2015 yılında ortadoğudaki iç savaş, çatışma ve terör nedeniyle yükselen göç ile birlikte birliğin yetersiz politikalara sahip olduğu ve insani çözümler üretmek konusunda irade gösteremediği ortaya çıkmıştır. Göçmen sayısının artmasına karşılık insani güvenlik odaklı politikaların benimsenmesi yerine, askeri önlemlerin alınması, sınır güvenliğinin sağlanması ve sınırların kapatılması yönünde adımlar atılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Açıkmeşe, S.A., 2018. Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları ve Güvenlikleştirme. *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*. 3.Baskı. İstanbul: İletişim ss. 241-255

Aydın, M., Açıkmeşe, S.A., Ereker, F., Dizdaroğlu, C., 2012. Strateji ve Güvenlik. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Buzan, B., 2015. İnsanlar, Devletler ve Korku. İstanbul: Röle Akademik, s.37

Büyükbaş, H. (2006). Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi ve Türkiye . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 61 (01) , 37-66 , ss.50.

Büyüköztürk Ş., Çakmak E.K., Akgün Ö.E., Akdeniz Ş., ve Demirel F., 2018. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 25.Baskı. Ankara : Pegem Akademi Yayınları

Cantekin A., 2020. Realizm ve Güvenlik. *Güvenlik Çalışmaları*. İstanbul: Hiper Yayınevi, ss.13-54

Dedeoğlu, B., 2014. Uluslararası Güvenlik ve Strateji. İstanbul: Yeni Yüzyıl, ss. 29-34

Edwards A., Ferstman C., 2010. *Human security and non-citizens: Law, policy, and international affairs*. Cambridge: Cambridge University Press

Heywood A., 2018. *Küresel siyaset*. 5.Baskı. N. Uslu, H. Özdemir (Çev.) Ankara: BB101 Yayınları (orijinal basım tarihi 2011)

Karluk S.R. ve Dural B.Y. (Ed.). 2013. Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınevi

Kerr P., 2017. İnsani güvenlik. *Çağdaş güvenlik çalışmaları*. 3.Basım. N.Uslu (Çev.) Ankara: Röle Akademik Yayıncılık (orijinal basım tarihi 2013)

Kurt A.A. (Ed.). 2013. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınevi

Morgenthau, Hans J., 1948. Politics Among Nations: The Struggle For Power and Peace. Newyork: Alfred A.Knopf Inc.,ss: 4-11

Sert D. 2018. Küresel Hareketlilik ve Göç. *Küresel Siyasete Giriş*. 3.Basım, E.Balta. (Editör) İstanbul: İletişim s.506

Şimşek A. (Ed.). 2008. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınevi

Telatar, G., Kedikli U., 2019.Uluslararası Göç ve Güvenlik. Ankara: Nobel, s.9

Sürekli Yayınlar

Baldwin, D.A. 1997.The concept of security. *Review of International Studies*.**23** (1) pp. 5-26

Bellany, I., 1981. Towards a theory of international security. *Political Studies*, **29** (1), p.102.

Erdem, E . (2016). İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Çevre Güvenliği . Gazi Akademik Bakış , Cilt: 10 Sayı: 19 , 255-281

Erdoğan, R. (2014). Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında 24. Fasıl: “Güvenlik” Politikalarının İçerik Analizi. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 13 (2), 1-19. DOI: 10.1501/Avraras_0000000207

Günay, E., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.

K. Timothy, “Human security discourse at the United Nations”, *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 16(1), 2006, s.19.

Luciani, G., 1989. The economic content of security. *Journal of Public Policy*, **8** (2) p.151

Ovalı, A. Şevket, “Ütopya İle Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 10 (Yaz 2006), s. 3-52.

Tangör B. (2012). Kuramsal tartışmalar ışığında insan güvenliği ve politikaları. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 8(30), 59 - 92.

Diğer Yayınlar

AB Anlaşması https://www.ab.gov.tr/bir-bakista-ab_3.html [Erişim zamanı 12.01.2023]

Ankara Anlaşması <https://www.ab.gov.tr/117.html> [Erişim tarihi 20.01.2023]

Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi
<https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> [Erişim tarihi 11.01.2023]

Avrupa için İnsani Güvenlik Doktrini (A Human Security Doctrine for Europe)
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/human_security_report /human_security_report_en.pdf [Erişim tarihi 21.01.2023]

Beyin göçü,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 21.01.2023]

Göç İdaresi Başkanlığı, Mülteci, <https://www.goc.gov.tr/multeci>

Göç Terimleri Sözlüğü, Mülteci,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 21.01.2023]

Göç Terimleri Sözlüğü, Zorunlu göç,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim Tarihi 21.01.2023]

Güvenlik, <https://sozluk.gov.tr> [Erişim Tarihi 28 Aralık 2020]
http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf [Erişim Tarihi 01.01.2023]

https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html [Erişim Tarihi 28.01.2023]

Katılım Ortaklığı Belgesi,
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf [Erişim Tarihi 28.01.2023]

Katma Protokol https://www.ab.gov.tr/files/ardb/katma_protokol.pdf [Erişim tarihi 20.01.2023]

Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi, <https://www.ab.gov.tr/302.html> [Erişim tarihi 11.01.2023]

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Göç, <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi 08.01.2023]

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Göçmen, <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi 08.01.2023]

Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, Göç,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim
Tarihi 08.01.2023]

Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, Göçmen,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim
Tarihi 08.01.2023]

Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, Sığınmacı,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf [Erişim
Tarihi 08.01.2023]

